

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดชลบุรี ต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ” ผู้ศึกษาได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับนำมาใช้ในการศึกษา และนำไปประยุกต์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและใช้เป็นแนวทางสำหรับสร้างเครื่องมือในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง (กรมเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2531 อ้างถึงใน สมบูรณ์ บุญบุญภิรมย์, 2545, หน้า 7) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตน เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาเป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกว่ารณรงค์และสนับสนุนให้มีการ ปฏิบัติจัดทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน การที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์และนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตน ก็เพราะประชาชนเชื่อว่าผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะใช้อุดมการณ์ที่ประกาศเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติและบริหารรัฐกิจในทำนองเพื่อเป็นการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเอง ประชาชนจะไม่เลือกผู้แทนที่มีอุดมการณ์และนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ หรือไม่เอื้อต่อความต้องการของตน ดังนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมที่ประชาชนแสวงหาทางเลือกในการปกครองและบำบัดความต้องการของตนเอง การเลือกตั้งนั้นอาจจะตีความหมายและจำแนกได้หลายประเภท เช่น การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น การเลือกตั้งคณะกรรมการของสมาคม เป็นต้น แต่ในที่นี้จะหมายถึงเฉพาะการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและ

การเลือกตั้งวุฒิสภา ดังนั้น การเลือกตั้งจึงหมายถึงการที่ผู้มีสิทธิการเลือกตั้งได้ทำการเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนที่จะไปใช้อำนาจปกครองประเทศแทนตนหรือปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหน้าที่ทั่วไปในรัฐสภาเพื่อควบคุมดูแลการบริหารราชการของฝ่ายบริหาร

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “การเลือกตั้ง” ไว้ดังนี้

วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2524, หน้า 63) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่าการที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลาย ๆ คน หรือเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้เข้ารับสมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่ง หรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีหลาย ๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตน

วัชร ไซยสาร (2541, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) อันเป็นกลไกที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องหรือสนับสนุนให้มีการกระทำหรือละเว้นอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมืองหรือการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยประชาชนทั่วไปเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์มีนโยบายและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตน ด้วยความคาดหวังว่าผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะนำอุดมการณ์และนโยบายในการบริหารประเทศ และทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตน การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในทางการเมืองการปกครองของประชาชนนั่นเอง

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ (2534 อ้างถึงใน สุภรณ์ ศิริวานิช, 2542, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นของตนเองโดยอิสระว่าจะเลือกผู้ใดเป็นผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยบริหารกิจการของประเทศผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้น จะเป็นผู้สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือกและผู้ที่ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งหมดมีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครอง

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2540 อ้างถึงใน สุภรณ์ ศิริวานิช, 2542, หน้า 17) ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ เจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในลักษณะของการเรียกร้อง (Demand) หรือสนับสนุน (Support) ต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง

วาที ชายชาญ (2543, หน้า 29) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่า หมายถึงในทางปฏิบัติ นั้นประชาชนทุกคนในแต่ละประเทศไม่สามารถจะมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจของตนกับอย่างทั่วถึง เพราะประชาชนในแต่ละประเทศมีจำนวนมากย่อมไม่มีสถานที่เพียงพอที่จะให้ประชาชน มาร่วมไปประชุมแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจปัญหาของรัฐกิจหรือบทบัญญัติของกฎหมายได้ นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่อาจจะไม่มีเวลาให้ความสนใจหรือมีความรู้ความสามารถที่จะมาร่วมกันปกครองประเทศโดยตรงได้ ดังนั้นจึงเกิดวิธีการที่ว่า “การเลือกตั้ง” กล่าวคือประชาชนมอบ อำนาจให้แก่บุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความรู้ความสามารถทางการเมืองเพื่อทำหน้าที่ปกครองประเทศ แทนประชาชน การมอบอำนาจดังกล่าวข้างต้นคือการผ่านการเลือกตั้งตัวแทนให้ไปใช้อำนาจแทน ประชาชนนั่นเอง

สุขุม นวลสกุล (2542 อ้างถึงใน วาที ชายชาญ, 2543, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่าเป็นกระบวนการสรรหาผู้ปกครองหรือรัฐบาลโดยสันติวิธีและมีคุณสมบัติสอง ประการคือประการแรกสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจรัฐบาลหรือผู้ปกครองที่มาจากการเลือกตั้งสามารถกระทำการต่าง ๆ ในนามประชาชนได้อย่างเต็มที่และมีสิทธิ เพราะได้รับอำนาจ โดยความนิยมจากประชาชนและประการต่อมาเป็นกลไกแห่งการสืบทอดอำนาจโดยสันติวิธี

บุรียักษ์ นามวัฒน์ (2525 อ้างถึงใน วาที ชายชาญ, 2543, หน้า 24-25) ได้ให้ความหมาย การเลือกตั้งว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของระบบการเมืองในการปกครองระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการเลือกตั้งเป็นการตัดสินใจของประชาชนผู้ที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยว่าบุคคล คณะบุคคลใดสมควรได้รับการไว้วางใจเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนปวงชน การเลือกตั้งจึงเป็น การแสดง เจตนารมณ์โดยทั่วไปของประชาชนส่วนใหญ่ว่าต้องการอะไร และมีการแบ่งแนวคิด การเลือกตั้งออกเป็นสองแนวคิดคือ แนวคิดที่ว่า การเลือกตั้งเป็นเรื่องของสิทธิและแนวคิดที่ว่า การเลือกตั้งเป็นหน้าที่

กรมการปกครอง (2535 อ้างถึงใน วีรพงษ์ รุจนโชติ, 2544, หน้า 9) ได้ให้ความหมาย การเลือกตั้งว่า หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วยการ ไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตน เพื่อทำหน้าที่ ในรัฐสภาและในรัฐบาล

วีรพงษ์ รุจนโวติ (2544, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่า หมายถึง กระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง โดยเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตน เพื่อไปทำหน้าที่ ในรัฐสภาและในรัฐบาล การเลือกตั้งเป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องและ สนับสนุนให้มีการกระทำ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในการเมือง และการตัดสินใจ

ในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนการที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์หรือนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตนก็เพราะประชาชนเชื่อว่าผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะใช้อุดมการณ์หรือนโยบายที่ประกาศเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติและบริหารประเทศในทำนองเดียวกันเพื่อเป็นการพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง

เดวิด และออฟเตอร์ (David & Oflther, 1981 อ้างถึงใน สมบูรณ์ บุญญาภิรมย์, 2545, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้แก่สามัญชนโดยทั่วไปและการมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทั่ว ๆ ไปในกิจการสาธารณะของการเลือกตั้งครั้งนี้ได้กลายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นพลเมือง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่าการเลือกตั้งคือ กิจกรรมในกระบวนการสรรหา เลือกสรร บุคคลใด คณะบุคคลใด ที่สมควรจะได้รับการยอมรับการไว้วางใจให้เป็นตัวแทนโดยชอบธรรม สามารถกระทำการใด ๆ ในนามประชาชนได้อย่างเต็มที่และมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยแทนได้ไม่ว่าจะเป็น ข้อเสนอ ข้อเรียกร้อง การสนับสนุนหรือละเว้นการกระทำการตัดสินใจในนโยบายที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนซึ่งโดยทั่วไปประชาชนจะคาดหวังว่า ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนที่ได้เลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้นจะนำแนวนโยบายแนวคิดที่เป็นประโยชน์ไปบริหารจัดการและทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนได้ ดังนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในทางการเมืองทางปกครองของประชชนนั่นเอง

ความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งตัวแทนประชาชน (สมบูรณ์ บุญญาภิรมย์, 2545, หน้า 9-11) เป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่งในระบบการปกครองที่เชื่อว่าอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของปวงชน ซึ่งคิดค้นขึ้นแทนระบบการปกครองที่ถือคติอำนาจอธิปไตยเป็นของบุคคลใดบุคคลเดียวหรือคณะบุคคลโดยอ้างสิทธิ หรืออภิอำนาจ หรือความมีคุณสมบัติพิเศษบางประการเป็นเครื่องมือให้ความชอบธรรมในอำนาจปกครองของตน การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่เลือกสรรรัฐบาลที่จะมาทำการปกครองและสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจการปกครองของผู้ปกครองให้เป็นไปโดยสันติ การเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคหรือหนึ่งกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการยุติข้อขัดแย้งในระบบการเมือง และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาและธรรมเนียมปฏิบัติที่ใช้บังคับในระบบการเมืองนั้น ๆ การเลือกตั้งเป็นไปตามกฎเกณฑ์กติกา ดังกล่าวจะทำให้คู่ต่อสู้ทางการเมืองยอมรับผลการตัดสินใจของผู้เลือกตั้ง โดยฝ่ายที่ชนะจะได้รับมอบอำนาจจากประชาชนให้ทำการปกครองในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ฝ่ายแพ้ก็จะหาทางเอาชนะ

ในคราวต่อไปตามวิถีทางกฎหมาย และกติกาที่ได้กำหนดไว้ วิธีการเช่นนี้จะช่วยให้อำนาจในการสืบอำนาจการเมืองและการปกครองเป็นไปอย่างสันติวิธีไม่ต้องอาศัยวิธีการที่ผิดกฎหมายและไม่ชอบธรรม เช่น การปฏิวัติรัฐประหารเป็นกลไกในการสับเปลี่ยนอำนาจ ดังนั้นกระบวนการเลือกตั้งภายในเงื่อนไขที่กล่าวมานี้ จึงแตกต่างไปจากการเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมืองที่มีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุดเพียงพรรคเดียว หรือกลุ่มบุคคลเพียงคณะเดียว ซึ่งใช้การเลือกตั้งเป็นเพียงข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมในอำนาจการปกครองเท่านั้น มิใช่เป็นกลไกเพื่อจัดความขัดแย้ง หรือเพื่อตัดสินใจการสืบอำนาจแต่อย่างใด กระบวนการสับเปลี่ยนอำนาจการปกครองโดยการเลือกตั้งนี้ยังเป็นกลไกสำคัญที่จะคอยเตือนสำนึกของผู้แทนราษฎรหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่โดยการเลือกตั้งให้ตระหนักอยู่ตลอดเวลาถึงว่าตนมีความรับผิดชอบต่อประชาชนและมีการปกครองคอยจับตาการกระทำของตนอยู่เสมอ ดังนั้น จะต้องทำหน้าที่อย่างดีที่สุด และด้วยความรับผิดชอบ เพราะประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินอนาคตทางการเมืองของตนด้วยการเลือกหรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนของปวงชนในโอกาสต่อไป

นอกจากนั้น กระบวนการเลือกตั้งยังเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำให้นักพลเกิดความรู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของประเทศ มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของตนเองและเพื่อนมนุษย์ว่าสามารถตัดสินใจเลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบการปกครอง วิธดำเนินการปกครอง ระบบเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของตนได้ การเลือกตั้งจะนำไปสู่ความพยายามของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำของรัฐบาลปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้มีบูรณาการภายในระบบการเมืองของชาติและระดมประชาชนเข้าร่วมในระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น

การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและการยอมรับ หรือไม่ยอมรับความชอบธรรมในสิทธิและอำนาจผู้ปกครอง ประชาชนอาจแสดงออกได้หลายวิธี ในระบบการปกครองปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นระบบเสรีประชาธิปไตยของปวงชนในประเทศสังคมนิยม ทางหนึ่งที่ประชาชนแสดงออกโดยการออกเสียงเลือกตั้ง ด้วยเหตุนี้ผู้ปกครองในระบบการเมืองจึงจัดให้มีการเลือกตั้งเพื่อแสวงหาความชอบธรรมในอำนาจปกครองให้แก่ตน

โดยสรุป การเลือกตั้งมีความสำคัญต่อไปนี้ (กระมล ทองธรรมชาติ, 2531 อ้างถึงใน สมบูรณ์ บุญญาภิรมย์, 2545, หน้า 11)

1. เป็นการเลือกผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่จะมาทำการปกครอง
2. เป็น “ห้ามล้อ” ทางการเมือง
3. เป็นกลไกเชื่อมโดยความต้องการของประชาชนเข้ากับนโยบายสาธารณะ
4. สร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้ปกครอง

5. ลดความตึงเครียดและความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม

หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งจะมีความหมายและถือว่าเป็นที่มาของความชอบธรรมในอำนาจของรัฐบาลและผู้ปกครองนั้น (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2540 อ้างถึงใน สมบูรณ์ บุญบุญภิรมย์, 2545, หน้า 11-12) ต้องมีหลักเกณฑ์สำคัญ ๆ ที่ยอมรับเป็นสากล ดังนี้

1. หลักความอิสระแห่งการเลือกตั้ง (Freedom of Election) กล่าวคือ การออกเสียงเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยอิสระปราศจากการบังคับหรือการกระทำใด ๆ ที่เป็นเหตุให้การเลือกตั้งถูกบิดเบือนไปจากเจตจำนงที่แท้จริงของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง
2. หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา (Periodic Election) โดยจะต้องมีกำหนดเวลาการเลือกตั้งที่แน่นอน เช่นกำหนดให้มีการเลือกตั้งโดยปกติทุก 4 ปี หรือ 5 ปี เป็นต้น
3. หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริงหรือการเลือกตั้งที่ยุติธรรม (Genuine Election) กล่าวคือ รัฐบาลมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมตามตัวบทกฎหมาย และจัดให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการดำเนินการเลือกตั้งให้ได้มากที่สุด รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านการเลือกตั้งได้ หากการเลือกตั้งนั้นไม่เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างแท้จริง
4. หลักการออกเสียงทั่วไป (Universal Suffrage) เป็นการเปิดโอกาสให้มีการออกเสียงเลือกตั้งอย่างทั่วถึง เว้นแต่ที่มีข้อจำกัดอันเป็นที่ยอมรับทั่วไป เช่น ไม่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่เด็กและบุคคลที่มีจิตบกพร่อง เป็นต้น
5. หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค หมายความว่า บุคคลที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีสิทธิคนละหนึ่งเสียงและคะแนนเสียงทุกคะแนนมีน้ำหนักเท่ากัน

วิธีการเลือกตั้ง

มีด้วยกัน 2 วิธี คือ (พิมลจรรย์ นามวัฒน์, 2534 อ้างถึงใน สมบูรณ์ บุญบุญภิรมย์, 2545, หน้า 12-13)

1. การเลือกตั้งโดยตรง หมายถึง การเลือกตั้งที่ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ใช้วิจารณญาณของตนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละตำแหน่งโดยตรง คะแนนเสียงที่ได้รับจากการเลือกตั้งจะเป็นเครื่องวัดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดจะชนะการเลือกตั้งในครั้งนั้น ๆ เช่นจากเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยเป็นการเลือกตั้งโดยตรง
2. การเลือกตั้งโดยอ้อม หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งคณะบุคคลคณะหนึ่งเข้าทำหน้าที่เลือกตั้งแทนตน เป็นการมอบหมายสิทธิในการเลือกตั้งให้แก่คณะบุคคลที่ทำการเลือกตั้งโดยเด็ดขาดการเลือกตั้งวิธีนี้ใช้ในกรณีที่เห็นว่าคณะบุคคลที่เข้าไปทำการเลือกตั้งนั้น จะมีสติปัญญาความรู้ความสามารถในการใช้วิจารณญาณได้ดีกว่า อันจะเป็นหลักประกันได้ว่าประชาชน

จะได้ผู้แทนที่ดีมีความสามารถอย่างแน่นนอน ซึ่งประเทศไทยเคยมีการเลือกตั้งโดยอ้อมเพียงครั้งเดียว คือ การเลือกตั้งครั้งแรกใน วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476

ประเภทของการเลือกตั้ง

การพิจารณาแบ่งเป็นประเภทของการเลือกตั้งนั้นอาจใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น ลักษณะที่มาของการจัดการเลือกตั้ง การกำหนดเขตเลือกตั้ง วิธีการคิดคะแนน เป็นต้น แต่ในที่นี้จะแบ่งประเภทของการเลือกตั้งโดยถือหลักเกณฑ์ตามลักษณะที่มาของการจัดการเลือกตั้ง สำหรับการกำหนดเขตเลือกตั้งและวิธีการคิดคะแนนนั้น จะนำไปพิจารณาในส่วนของการวิธีการและระบบการเลือกตั้งต่อไป

การแบ่งประเภทของการเลือกตั้งตามที่มาของการเลือกตั้งนั้นในที่นี้ขอแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การเลือกตั้งทั่วไป (General-Election)

การเลือกตั้งทั่วไป หมายถึง การเลือกตั้งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อม ๆ กัน การเลือกตั้งทั่วไปมี 2 กรณี คือ ครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้ง และ ขุบสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการเลือกตั้งทั่วไปนี้จะเป็นเครื่องวัดประสิทธิภาพการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่จะชี้วัดได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระบบพรรคการเมืองของประเทศนั้น ๆ อาทิเช่น ประเทศในระบบสองพรรคการเมือง การเลือกตั้งทั่วไปจะเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นเครื่องชี้วัดว่า ประชาชนยังคงสนับสนุนรัฐบาลเดิมอีกหรือไม่ สำหรับประเทศที่เป็นระบบหลายพรรคการเมือง ลักษณะการจัดตั้งรัฐบาลเป็นรัฐบาลผสม ผลการเลือกตั้งทั่วไปไม่อาจชี้วัดได้ชัดเจนว่า ประชาชนต้องการรัฐบาลเดิมหรือรัฐบาลใหม่ได้ เพราะการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นอยู่กับการรวมเสียงข้างมากของพรรคการเมืองต่าง ๆ หลังจากการเลือกตั้งได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งทั่วไปก็ยังเป็นภาพสะท้อนความคิดเห็นวัฒนธรรมทางการเมือง และแนวโน้มของกระแสความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในประเทศหรือในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น ความแตกต่างของจำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเมืองกับชนบทปริมาณและลักษณะการซื้อสิทธิ-ขายเสียงในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ ความนิยมพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครกับส่วนภูมิภาคอื่น ๆ เป็นต้น

2. การเลือกตั้งซ่อม (By-Election)

ในกรณีที่ผู้แทนราษฎรขาดจากสมาชิกภาพ เช่น ดาย ลาออก หรือเพราะเหตุอื่น ๆ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 118) ก็จะมีการเลือกตั้งซ่อมให้ได้ผู้แทนราษฎรมาแทนที่ผู้ที่พ้นสภาพการเป็นผู้แทนราษฎร แต่บางครั้งก็ได้แยกการเลือกตั้งซ่อมในกรณีที่มิคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของสภานิติบัญญัติว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมาไม่เป็นไปโดยชอบ

ซึ่งเป็นการขาดสมาชิกภาพกรณีหนึ่งให้เป็นการเลือกตั้งอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “การเลือกตั้งซ่อม” การเลือกตั้งซ่อมนี้อาจจะมีความสำคัญไม่เท่ากับการเลือกตั้งทั่วไปอย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งซ่อมในเขตเลือกตั้งที่ประชาชนมีความสนใจทางการเมืองอยู่บ้างแล้ว การเลือกตั้งซ่อมจะเป็นเครื่องมือในการวัดความนิยมพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งหรือรัฐบาลได้

การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักการสำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ หลักการที่รัฐจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง (Self Government) โดยทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร ต่างต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเลือกตั้งทางตรง หรือการเลือกตั้งทางอ้อมก็ตาม

โดยทั่วไปแล้ว ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในประเทศ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้มีการปฏิบัติกันในทุกรัฐ แต่ฝ่ายบริหารนั้น โดยหลักการส่วนใหญ่แล้ว จะมีที่มาใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ ถ้าเป็นการปกครองแบบรัฐบาล โดยระบอบประธานาธิบดี ราษฎรก็สามารถเลือกตั้งประธานาธิบดีเป็นประมุขเพื่อทำหน้าที่ในการปกครอง และบริหารประเทศโดยตรง แต่ถ้าเป็นการปกครองในแบบรัฐบาลในระบบรัฐสภา รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้ผู้แทนของราษฎร เป็นผู้เลือกตั้งรัฐบาลโดยทางอ้อม โดยหลักการในการออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน จะต้องวางอยู่บนหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักการออกเสียงโดยอิสระ (Free Vote) คือการเลือกตั้งจะต้องกระทำโดยเสรี ไม่มีการบังคับกดขี่ ข้างวาน หรือการใช้อิทธิพลใด ๆ ซึ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องคอยเฝ้าดู และดำเนินการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรี บริสุทธิ์ ยุติธรรม

2. หลักการออกเสียงโดยทั่วไป (Universal Suffrage) คือการให้สิทธิแก่บุคคลในการเลือกตั้งได้โดยไม่จำกัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ อายุ สัญชาติ สีผิว เป็นต้น โดยในประเทศต่าง ๆ อาจกำหนดข้อจำกัดของผู้มีสิทธิได้ ทั้งนี้เป็นนิตินโยบาย (Legal Policy) ของแต่ละรัฐว่าจะให้สิทธิแก่บุคคลต่าง ๆ ในการใช้สิทธิเลือกตั้งมากหรือน้อยเพียงใด เช่น ในประเทศไทยรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2550 มาตรา 99 ได้ให้สิทธิแก่บุคคลผู้มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี เท่านั้นในการเลือกผู้แทน เป็นต้น

3. หลักการออกเสียงอย่างเสมอภาค (Equal Suffrage) คือให้บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนหนึ่ง มีคะแนนเสียงเพียงหนึ่งเสียง (One Man One Vote) และให้เสียงของทุกเสียงมีน้ำหนักเท่ากัน ไม่จำกัดว่าจะมีอายุ เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันในระดับใดเพียงใด

4. หลักการออกเสียงลับ (Secret Vote) คือการลงคะแนนเสียงที่มีผู้ใดนอกจากตัวผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งแต่เพียงผู้เดียวที่เป็นผู้ทราบว่าได้มีการลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ผู้ใด ซึ่งอาจทำได้โดยการออกเสียงลงคะแนนในช่องปิดผนึกของเจ้าหน้าที่ที่ได้จัดไว้ หรืออาจเป็นการทำเครื่องหมายในบัตรลงคะแนนและเป็นผู้หย่อนบัตรลงคะแนนในสำหรับจัดเก็บบัตรลงคะแนนด้วยตนเอง เป็นต้น

5. หลักการออกเสียงคะแนนโดยตรง คือการกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนได้โดยตรง ซึ่งมีความหมายที่ตรงกันข้ามกับหลักการเลือกตั้งทางอ้อม เพราะกรณีนี้จะมียุติบัตรใด องค์การหนึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการเลือกตั้งผู้แทนที่คั่นกลางระหว่างประชาชนกับผู้แทนของประชาชน ดังเช่นการเลือกตั้งประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีองค์การที่เรียกว่า Electoral College เป็นผู้ทำการเลือกตั้งประธานาธิบดี เป็นต้น (เอกสารโครงการสัมมนาเชิงวิชาการ โดยสำนักส่งเสริมวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง)

ในปัจจุบัน ทัวโลกที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยใช้ระบบเลือกตั้งหนึ่งในสองระบบสำคัญคือระบบเสียงส่วนใหญ่ (Majority Vote หรือ Plurality Vote) หรือเรียกเป็นอย่างอื่น เช่นระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกตั้ง (First Past the Post) และเป็นที่รู้จักในหมู่นักทัวไปว่าเป็นระบบเลือกตั้งแบบง่าย และอีกระบบหนึ่งคือระบบสัดส่วน (Proportional Representation) ซึ่งโดยทัวไปจะเข้าใจว่าเป็นระบบเดียวกับระบบบัญชีรายชื่อ (Party List) แต่แท้จริงแล้วระบบสัดส่วนมีรายละเอียดปลีกย่อยซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการเลือกตั้งได้ในอีกหลายรูปแบบ (ระบบการเลือกตั้ง, 2555)

1. ระบบเสียงส่วนใหญ่ หรือระบบเลือกตั้งแบบง่าย ในปัจจุบันได้แตกแขนงออกเป็นระบบย่อยที่สำคัญ 2 ระบบคือ

1.1 ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียง (Single Transferable Vote)

1.2 ระบบทางเลือกอื่น (Alternative Vote) หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ระบบเสริม (Supplementary Vote)

2. ระบบสัดส่วน (Proportional Representation) ซึ่งมี 2 รูปแบบที่สำคัญคือ

2.1 ระบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) ซึ่งสามารถขอย่อยออกเป็น

2 ระบบย่อยคือระบบบัญชีรายชื่อแบบปิด (Closed Party List) และระบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด (Open Party List)

2.2 ระบบเสริมสมาชิก (Additional Member System) ซึ่งเป็นระบบผสม (Mixed System)ระหว่างระบบเสียงส่วนใหญ่ กับระบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งบัญชีรายชื่อแบบปิดหรือแบบเปิด ซึ่งเท่ากับเป็นการผสมกันระหว่างระบบเสียงส่วนใหญ่กับระบบสัดส่วน

ระบบเสียงส่วนใหญ่

ระบบเสียงส่วนใหญ่ หรือระบบที่ผู้ได้คะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้ง ได้รับการเลือกตั้ง เป็นระบบที่นิยมใช้กันมานาน โดยได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษซึ่งถือเป็นแม่แบบของการ เลือกตั้งระบบนี้ ซึ่งในประเทศอังกฤษจะเรียกว่าระบบ First Past the Post ระบบการเลือกตั้งนี้เป็น การเลือกตั้งแบบง่าย เพราะง่ายต่อการจัดการเลือกตั้ง ไม่ต้องสนใจว่าผู้ได้รับเลือกตั้งจะได้คะแนน เท่าใด ขอให้ชนะเป็นที่หนึ่งในเขตนั้นก็ใช้ได้ ซึ่งความง่ายของการเลือกตั้งในระบบนี้กลับเป็นจุดอ่อน ให้ถูกโจมตีและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าเป็นระบบที่ไม่ชอบธรรม เพราะในการเลือกตั้ง หลายต่อหลายครั้งไม่ว่าในประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

ผลการเลือกตั้งมักปรากฏว่าผู้ได้รับการเลือกตั้งได้รับคะแนนไม่ถึงร้อยละ 50 ของผู้ออก เสียงเลือกตั้ง ในขณะที่ผู้ที่เลือกผู้สมัครจากพรรคอื่นหรือคนอื่นที่เหลือ กว่าร้อยละ 50 กลับไม่มีผล ใด ๆ และไม่มีที่นั่งในสภาที่จะเป็นปากเสียงแทนประชาชนส่วนใหญ่ที่เหลือทั้งหมด ทั้งนี้ยังไม่ได้ นับรวมผู้มีสิทธิออกเสียงแต่ไม่ได้มาใช้สิทธิ หรือใช้สิทธิแต่กาเครื่องหมายไม่เลือกผู้ใด กรณีเช่นว่านี้ ทำให้นำพิจารณาว่าสภาผู้แทนที่ประกอบด้วยผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามานั่งในสภาโดยระบบนี้จะ ถือว่าเป็นสภาที่ชอบธรรมหรือไม่ เพียงไร อย่างไรก็ตาม ข้อดีของระบบนี้ก็คือ แม้ว่าผู้ชนะเลือกตั้ง ที่ได้เป็นผู้แทนของเขต แม้ว่าจะไม่ถึง ร้อยละ 50 แต่ทุกคะแนนที่ได้จากผู้เลือกตั้งถือเป็นคะแนน ที่มาจากความพอใจของผู้เลือกตั้งที่มีต่อผู้สมัครคนนั้นโดยตรง ซึ่งเป็นหัวใจของการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตย เพราะแสดงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักการเมืองกับประชาชน ซึ่งอาจ ไม่มีหรือมีอาจหาได้ในระบบอื่น

ระบบสัดส่วน

ระบบสัดส่วน (Proportional Representation) เป็นระบบที่ทุกพรรคมีโอกาสได้ที่นั่งใน สภาตามสัดส่วนคะแนนเสียงที่ได้มาจากการออกเสียงของผู้เลือกตั้ง ระบบนี้ผู้เลือกตั้งกับผู้สมัครรับ เลือกตั้งไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรงเพราะผู้สมัครจะมาในรูปแบบของบัญชีรายชื่อที่พรรค การเมืองส่งมาเป็นชุด ผู้เลือกตั้งได้แต่ตัดสินใจว่าจะเลือกบัญชีรายชื่อของพรรคใด การที่ผู้เลือกตั้ง กับผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่มีความสัมพันธ์กันเช่นนี้ทำให้เกิดสภาวะที่ไม่เป็นไปตามความต้องการ ของประชาชน นั่นคือประชาชนต้องการคนที่ตนมีความนิยมและพอใจไปเป็นตัวแทน เป็นปากเป็น เสียงแทนประชาชนในสภา แต่ระบบนี้เกือบจะเป็นระบบที่ตัดสายใยระหว่างประชาชนผู้เลือกตั้ง กับสมาชิกสภา เพราะองค์กรพรรคการเมืองจะอยู่ตรงกลางระหว่างทั้งสอง พรรคเป็นผู้เลือกผู้สมัคร ลงในบัญชีรายชื่อ ประชาชนไม่ได้เลือก อย่างไรก็ตามระบบสัดส่วนก็มีจุดแข็งอยู่มาก นั่นคือ ด้วย วิธีการคัดเลือกเช่นว่านั้นจะทำให้แต่ละพรรคมีโอกาสที่จะได้รับเลือกหรือได้ที่นั่งในสภาตาม สัดส่วนคะแนนเสียงที่ประชาชนออกเสียงให้กับบัญชีรายชื่อของพรรค แม้จะได้คะแนนเสียงไม่

มาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระบบเสียงส่วนใหญ่แล้ว คะแนนของผู้ที่ไม่ได้เลือกผู้ชนะ ซึ่งเป็นเสียงส่วนใหญ่ จะหายไปทั้งหมด และยิ่งมากขึ้นเมื่อรวมกับคะแนนของผู้ไม่มาออกเสียงเลือกตั้งและผู้ที่ไม่กาเครื่องหมายไม่เลือกใคร

ในความพยายามแก้ไขจุดด้อยของทั้งสองระบบใหญ่ข้างต้น ทำให้เกิดระบบย่อย เป็นทางเลือกที่จะลดข้อด้อยหรือจุดอ่อนของระบบใหญ่ ซึ่งเราจะเริ่มต้นที่ระบบสัดส่วน (Proportional Representation System) การเลือกตั้งระบบสัดส่วน สามารถทำได้ในหลายระดับ และหลายวิธีด้วยกัน ซึ่งเราจะเริ่มต้นจากระบบบัญชีรายชื่ออย่างเดียว และต่อจากนั้นจะเป็นระบบผสมในรูปแบบต่าง ๆ

การใช้ระบบบัญชีรายชื่ออย่างเดียวในการเลือกตั้ง

การใช้ระบบบัญชีรายชื่ออย่างเดียวในการเลือกตั้ง (Exclusive Use of Party List)

ระบบนี้อาจใช้เป็นบัญชีรายชื่อแบบปิด (Closed Party List System) กล่าวคือกำหนดให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งเลือกบัญชีใดบัญชีหนึ่ง ซึ่งโดยปกติหนึ่งบัญชีก็คือหนึ่งพรรค และถ้าบัญชีใดได้รับเลือก ผู้สมัครทุกคนในบัญชานั้นหรือพรรคนั้นก็จะได้เลือกทั้งหมด ในขณะเดียวกัน ถ้าเป็นระบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด (Open Party List System) ก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกและเรียงลำดับความพอใจในผู้สมัครแต่ละคนในบัญชีรายชื่อได้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศ ได้เพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงรูปแบบของระบบบัญชีรายชื่ออย่างเดียวนมาเป็นแบบผสมกับระบบเสียงส่วนใหญ่ ทำให้เกิดระบบผสม (Mixed Use of Party List) แต่สัดส่วนระหว่างผู้แทนจากเสียงส่วนใหญ่และผู้แทนจากบัญชีรายนี้นั้นเป็นอีกประเด็นที่ผู้จัดการเลือกตั้งต้องพิจารณา ซึ่งจะตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าองค์กรหรือผู้จัดการเลือกตั้งหรือแม้กระทั่งประชาชนในประเทศต้องการผู้แทนที่มีความสัมพันธ์กับประชาชนมากน้อยเพียงใด กล่าวคือถ้าเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งกับนักการเมืองเป็นเรื่องสำคัญมาก สัดส่วนของผู้แทนจากเสียงส่วนใหญ่ก็จะสูงมาก ซึ่งอาจจะถึงร้อยละ 80 ของจำนวนผู้แทนทั้งหมดในสภา ประเทศอังกฤษได้ใช้สัดส่วนที่ 70/30 สำหรับการเลือกตั้งสภาล่าง และสภาท้องถิ่นหลายครั้ง ในขณะเดียวกัน ถ้าต้องการให้ความสำคัญของการกระจายผู้แทนตามสัดส่วนคะแนนเสียงที่ผู้ออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนให้กับพรรคต่าง ๆ จำนวนสัดส่วนของผู้แทนจากเสียงส่วนใหญ่กับผู้แทนจากระบบสัดส่วนก็จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งจาก 80/ 20 ก็อาจเป็น 70/ 30 หรือ 60/ 40 หรือแม้กระทั่ง 50/ 50 ประเด็นสัดส่วนนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาความเหมาะสมของแต่ละประเทศหรือแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตกหลายประเทศอาทิเยอรมัน อิตาลี เนเธอร์แลนด์ หรือประเทศอิสราเอลที่แม้มิได้อยู่ในยุโรปก็ตาม ได้ใช้หรือเคยใช้การเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่ออย่าง

เดียว ซึ่งถือว่าเป็นการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่แท้จริง (True Proportional Representation System) ทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้สัดส่วนของพรรคการเมืองทั้งหลายเข้ามาทำหน้าที่ในสภาแน่นอน โดยปกติแล้ว วิธีการเลือกตั้งแบบสัดส่วนอย่างแท้จริงจะเกี่ยวข้องอย่างมากกับการแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งไม่ควรเป็นเขตเลือกตั้งที่เล็กเกินไปจนมีที่นั่งสำหรับบัญชีรายชื่อเพียงคนเดียว ซึ่งก็คงไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของบัญชีรายชื่อ เพราะถ้ามีคนเดียวอยู่ในบัญชีรายชื่อ ก็คงไม่แตกต่างจากระบบเสียงส่วนใหญ่ที่ให้ผู้ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกแต่เพียงผู้เดียวอยู่แล้ว

หรือถ้าเขตเลือกตั้งใหญ่เกินไปจนทำให้บัญชีรายชื่อผู้มีสมัครมามากหลายสิบคน ผู้ออกเสียงเลือกตั้งจะมีความรู้สึกห่างไกลกับผู้สมัครแต่ละคนในบัญชีรายชื่อนั้นอย่างมาก และมีผลให้ไม่อยากออกมาเลือกตั้งคนที่ไม่รู้จักเข้ามาเป็นผู้แทน ในบางประเทศแก้ปัญหาเรื่องเขตเลือกตั้งโดยรวมเขตเลือกตั้ง (Constituency) เข้าด้วยกันโดยจัดแบ่งเป็นภูมิภาค (Region) หรือขยายให้เป็นเขตที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งจะกว้างขวางและครอบคลุมเขตเลือกตั้งแบบเสียงส่วนใหญ่ ในแต่ละภูมิภาคหรือเขตนี้ จะกระจายจำนวนที่นั่งในสภา และพรรคการเมืองก็จะจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครของพรรคทั้งหมดให้ประชาชนพิจารณาเลือกตั้งในภูมิภาค ประเทศเยอรมันใช้วิธีการเช่นนี้ในการเลือกตั้งทั่วไปที่ใช้ระบบสัดส่วนอย่างแท้จริง ระบบนี้ยังสามารถเปิดกว้างให้ผู้สมัครอิสระรวมตัวกันสมัครในบัญชีรายชื่อเดียวกันได้ แม้ว่าโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งจะมีน้อยมาก

ระบบสัดส่วนหรือบัญชีรายชื่ออย่างแท้จริงนี้ (Exclusive Use of Party List หรือ Pure Closed List System) ต้องยอมรับว่าเป็นระบบที่ยังมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครในบัญชีรายชื่อกับประชาชนผู้เลือกตั้งอย่างมาก เพราะพรรคเป็นผู้กำหนดชื่อผู้สมัครซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอำนาจในพรรคหรือมีเงินนั้นก็เป็นผู้อุปถัมภ์หรือมีบุญคุณกับพรรค การกำหนดวิธีคัดเลือกชื่อผู้สมัครโดยทั่วไปถือเป็นเรื่องภายในองค์กรพรรค มิใช่ที่ประเทศอาทิประเทศเยอรมันที่มีกฎหมายกำหนดวิธีคัดเลือกชื่อผู้สมัครในบัญชีรายชื่อ ระบบสัดส่วนที่แท้จริงทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าเปิดโอกาสให้องค์กรพรรคมีอำนาจควบคุมผู้สมัครมากเกินไปตั้งแต่การวางตัวผู้สมัครและเรียงลำดับชื่อผู้สมัครในบัญชีรายชื่อ ทำให้ผู้เลือกตั้งถูกมัดมือมัดเท้า ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากเลือกบัญชีใดบัญชีหนึ่งเท่านั้น ผลการเลือกตั้งท้องถิ่นของอังกฤษที่สกอตแลนด์ และที่เวลส์ ในปี 1999 ซึ่งใช้ระบบบัญชีปิดเช่นนี้ได้ถูกวิเคราะห์และสรุปว่าเป็นระบบที่ไม่เป็นที่นิยมเมื่อเปรียบเทียบกับอีกระบบหนึ่งคือระบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด

ระบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด

ระบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด (Open Party List System) เป็นระบบย่อยของระบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่ออีกระบบหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นแบบ เปิดเต็มที่ (Fully Open List) หรือ เปิดบางส่วน (Partially Open List) ระบบนี้ชื่อผู้สมัครที่ปรากฏในบัญชีจะถูกเรียงลำดับจากการสุ่ม หรือมีเงินนั้น

ก็เรียงตามตัวอักษร ซึ่งผู้ออกเสียงลงคะแนนมีสิทธิที่จะเรียงลำดับใหม่ตามความพอใจ ระบบนี้ทำให้ผู้สมัครที่ผู้ออกเสียงเลือกตั้งพอใจมากที่สุดจะได้รับเลือกก่อน และเรียงลงมาตามลำดับของความพอใจของผู้เลือกตั้ง แต่ในกรณีที่เป็นบัญชีรายชื่อแบบเปิดบางส่วน จะเปิดให้ทั้งองค์กรพรรคการเมืองที่ส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครและผู้ออกเสียงเลือกตั้งมีส่วนร่วมกันในการตัดสินใจว่าผู้สมัครรายใดจะได้รับเลือกตามลำดับ ระบบนี้ได้รับการเสนอให้ใช้ในการเลือกตั้งสภายุโรป (European Parliament) และการเลือกตั้งสภาสูง (House of Lords) ของอังกฤษในปี 2000 และถือเป็นการปฏิรูประบบแต่งตั้งสภาสูงของอังกฤษไปในตัวด้วย

ระบบบัญชีรายชื่อแบบเปิดจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับขนาดของบัญชีรายชื่อด้วย ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นบ้างแล้ว พบว่าถ้ามีรายชื่อมากเกินไปในหนึ่งบัญชี เช่นมีถึง 20 คน ประชาชนผู้ลงคะแนนเลือกตั้งจะสับสน และไม่สามารถเรียงลำดับตามความพอใจได้ทั้งหมด นอกเสียจากจะรู้จักผู้สมัครทุกคนในบัญชีเป็นอย่างดี และการที่พรรคพยายามที่จะใส่รายชื่อของผู้สมัครที่ไม่เป็นที่รู้จักก็อาจทำให้เป้าหมายของระบบเลือกตั้งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ บัญชีรายชื่อสำหรับการเลือกตั้ง สภายุโรป (European Parliament) และการเลือกตั้งท้องถิ่นในประเทศอังกฤษ ส่วนใหญ่แล้วจะค่อนข้างสั้นประมาณ 5 คน จึงไม่ค่อยมีปัญหาโดยตรง ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่องค์กรหรือผู้ที่จัดการเลือกตั้งจะต้องพิจารณาให้ดีว่าจะใช้ระบบใด เพราะถ้าใช้ระบบเสียงส่วนใหญ่ก็จะได้ผลการเลือกตั้งที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้เลือกตั้ง ในขณะที่ระบบบัญชีรายชื่อจะมีความสัมพันธ์เช่นนี้น้อยมาก

ทางเลือกหนึ่งของการใช้ระบบเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่ออย่างเดียวก็น่าจะเป็นการใช้ระบบผสม (Mixed System) ซึ่งเป็นการผสมระหว่างระบบผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกตั้ง หรือระบบเสียงส่วนใหญ่ และเสริมด้วยสมาชิกที่มาจากระบบสัดส่วนหรือบัญชีรายชื่อ ซึ่งเรียกว่าระบบเสริมสมาชิกเพิ่มเติม (Additional Member System หรือ AMS) ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาของสกอตแลนด์ และ เวลส์ ที่อังกฤษ ใช้ระบบเสริมสมาชิกเพิ่มเติมเช่นนี้ จำนวนสมาชิกที่จะเสริมควรจะมีสัดส่วนเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งที่อังกฤษจะมีสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 20 ของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมดการผสมกันของทั้งสองระบบในการเลือกตั้งครั้งเดียวกันสามารถแก้ปัญหาเรื่องประสิทธิภาพการเลือกตั้ง และการกระจายจำนวนที่นั่งในสภาตามสัดส่วนของผู้ออกเสียงลงคะแนนได้ในระดับหนึ่ง แต่ที่สำคัญก็คือผู้แทนจากเขตเลือกตั้งที่มาจากผู้ได้คะแนนสูงสุดจะยังคงมีอยู่ ซึ่งประเทศอังกฤษให้ความสำคัญ ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้เลือกตั้ง ในขณะเดียวกันอำนาจของผู้อุปถัมภ์พรรคที่เคยมีอย่างมากในระบบบัญชีรายชื่อก็ลดน้อยลงด้วย คณะกรรมการเลือกตั้งเจเนอรัลส์ ของอังกฤษเคยเสนอว่า ควรจะได้ผู้สมัครจากบัญชีรายชื่อในระดับ 15-20 % ต้น ๆ ของบัญชีให้เป็นทางเลือกของระบบเสียงส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม ต้องไม่ลืมว่าระบบผสมดังกล่าวทำให้ได้ผู้แทนสองระดับ เมื่อพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์กับประชาชนในการเลือกตั้งครั้งเดียวกัน

ระบบเสียงส่วนใหญ่กับระบบย่อย

นอกเหนือจากระบบสัดส่วนที่มีการแตกออกมาเป็นระบบย่อยที่กล่าวถึงข้างต้นนี้แล้ว ระบบเสียงส่วนใหญ่ หรือ Majority Vote หรือ First Past the Post ก็มีความพยายามจะแก้ไขจุดอ่อนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่ทำให้เกิดความเป็นธรรมกับพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนเช่นกันแต่ไม่มีที่นิ่งในสภาตามสัดส่วนคะแนนเสียง โดยได้มีการสร้างระบบย่อยขึ้นมา 2 ระบบ เพื่อเป็นทางเลือก นั่นคือระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงได้ (Single Transferable Vote หรือ STV) กับระบบทางเลือก (Alternative Vote) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ระบบเสริม (Supplementary Vote หรือ SV)

ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงได้ (STV) นี้ เคยทดลองใช้กับการเลือกตั้งสภาท้องถิ่น และสภายุโรปของไอร์แลนด์เหนือ (Northern Ireland) เนื่องจากเกิดปัญหาว่าระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกตั้งที่ใช้กันมาเป็นเวลานานนั้นทำให้ประชาชนรู้สึกว่สภาไม่ได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเพียงพอ และต้องการได้สมาชิกสภาหน้าใหม่ในสภาบ้าง ระบบที่ถูกนำมาใช้นอกเหนือจากที่อังกฤษคือที่สภาท้องถิ่นของไอร์แลนด์ และการเลือกตั้งสภาสูงของออสเตรเลีย ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ในประเทศอังกฤษเช่นสหภาพแรงงาน (Trade Union) หรือพรรคประชาธิปไตยเสรี (Liberal Democrats) ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก

ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงได้ (STV) เมื่อเทียบกับระบบเสียงส่วนใหญ่ อาจจะซับซ้อนมากกว่า แต่นั่นไม่ใช่ปัญหาของผู้เลือกตั้ง ยกตัวอย่างการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นที่ไอร์แลนด์เหนือ กล่าวโดยย่อก็คือ แต่ละเขตเลือกตั้งจะส่งรายชื่อของผู้สมัครของแต่ละเขตรวมกัน จากนั้นก็จัดให้มีบัตรเลือกตั้งคะแนนแบบ STV ซึ่งมีรายชื่อผู้สมัครเรียงตามตัวอักษร โดยกำกับแต่ละชื่อว่าเป็นผู้สมัครจากพรรคใด แต่ละพรรคก็จะใส่ชื่อผู้สมัครในจำนวนที่คิดว่าจะได้รับเลือกตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะใส่ตามจำนวนที่นั่งของเขตเลือกตั้งนั้น ผู้ลงคะแนนก็จะเลือกผู้สมัครที่ตนสนับสนุนเรียงลำดับตามความพอใจ ซึ่งผลจากการนับคะแนนจะทำให้เกิดการกระจายที่นั่งไปยังผู้สมัคร การนับคะแนนจะเป็นไปตามโควต้า (Quota) โดยจำนวนคะแนนเสียงที่ลงทั้งหมดจะถูกแบ่งตามจำนวนที่นั่งสมาชิกสภาบวกหนึ่ง ตัวอย่างเช่นในเขตเลือกตั้งที่มีผู้ลงคะแนนทั้งหมด 100,000 คน โควต้าก็จะเป็น 100,000 หารด้วย 5+1 หรือ 16,666 เมื่อการคัดเลือกตามความพอใจรอบแรกเริ่มต้น ผู้สมัครที่ได้คะแนนถึง 16,666 คนแรกจะได้รับเลือกเป็นคนที่หนึ่ง จากนั้นคะแนนของผู้สมัครที่ได้รับความนิยมน้อยที่สุดจะถูกถ่ายโอนมาให้ผู้สมัครที่ได้คะแนนนิยมเป็นคนที่สองรองลงมาจากคนที่ได้รับเลือกไปแล้ว รวมถึงคะแนนส่วนเกินของผู้ที่ได้รับเลือกคนแรกที่เกิน 16,666 ก็จะถูก

ถ่ายโอนมาให้ผู้ได้รับความนิยmlำดับที่สอง และเริ่มนับคะแนนกันอีก จนกระทั่งคนที่สองได้คะแนนครบโควต้า 16,666 และได้รับเลือกเป็นคนที่สอง การนับคะแนนและถ่ายโอนคะแนนรอบใหม่ก็จะเริ่มขึ้นอีก เป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะได้สมาชิกสภาครบ 5 ที่นั่ง ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงนี้มีจุดอ่อนเช่นกันเมื่อเทียบกับระบบผสมระหว่างระบบเสียงส่วนใหญ่ผสมกับระบบเสริมสมาชิกเพิ่มเติม (AMS) ปัญหาใหญ่ก็คือจะไม่มีผู้แทนที่ได้คะแนนสูงสุดจากเขตเลือกตั้ง ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับนักการเมือง เขตเลือกตั้งในระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงนี้จะมีขนาดใหญ่ทำให้ผู้แทนไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่หากมีการเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้น ความสำคัญของผู้แทนท้องถิ่นจากระบบนี้จะลดลง นอกจากนี้ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียง หรือ STV นี้ทำให้ผู้สมัครจากพรรคเดียวกันต้องแข่งกันเอง ซึ่งก็ยังเป็นข้อโต้แย้งกันอยู่ว่าเป็นเรื่องที่ดีหรือไม่ดีประการใด อย่างไรก็ตามระบบนี้ทำให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งมีทางเลือก เช่นระหว่างชายกับหญิง ระหว่างผู้นิยมสายกลางกับผู้นิยมแบบสุดขั้ว ซึ่งจะเลือกผู้สมัครจากพรรคที่ชื่นชอบ

ข้อดีของระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงได้ หรือ STV นี้ มีมากเช่นกันเพราะทำให้มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งสูง อย่างเช่นกรณีข้างต้นปรากฏว่ามีผู้มาใช้สิทธิสูงถึงร้อยละ 83 ในการเลือก 5 ที่นั่ง ในเขตเลือกตั้ง ได้ผู้สมัครที่คนพอใจอย่างน้อยหนึ่งคน เมื่อเปรียบเทียบกับ การเลือกตั้งแบบเสียงส่วนใหญ่ (First Past the Post) ก่อนหน้านี้ซึ่งมีผู้มาใช้สิทธิไม่ถึงร้อยละ 50 ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นการออกมาใช้สิทธิออกเสียง สักส่วนของสมาชิกในสภาที่ค่อนข้างสูงเช่นกัน พรรคทั้งหลายสามารถคาดหวังที่จะได้ที่นั่งตามสัดส่วน ถ้าได้คะแนนเสียงจากผู้สมัครที่ได้รับความนิยมคนแรก ของพรรคถึง ร้อยละ 6 ระบบนี้แม้ว่าจะเป็นระบบย่อยของระบบเสียงส่วนใหญ่ แต่ก็มี ความแตกต่างอยู่มากเช่นกัน ระบบนี้จะไม่ทำให้เกิดปัญหาผู้สมัครที่มีอำนาจหรือเป็นผู้อุปถัมภ์พรรค รายใหญ่เหมือนระบบบัญชีรายชื่อ โดยเฉพาะปัญหาของระบบบัญชีรายชื่อแบบปิดซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงได้นี้ตอบสนองและสนับสนุนองค์กรพรรคให้มีความรับผิดชอบในการคัดสรรผู้สมัครที่มีกระแสดอรับจากประชาชน โดยต้องเป็นผู้สมัครที่สะท้อนถึง ความนิยมของประชาชนในท้องถิ่น แต่จะดีมากหรือน้อยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ระบบเลือกตั้งตามความพอใจระบบที่สองซึ่งเป็นระบบย่อยของระบบเลือกตั้งใช้เสียงส่วนใหญ่เรียกว่า ระบบทางเลือก (Alternative Vote หรือ AV) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าระบบเสริม (Supplementary Vote หรือ SV) ระบบนี้เคยใช้กับการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีกรุงลอนดอนในปี 2000 โดยคำแนะนำของคณะกรรมการเลือกตั้งเจนกินส์ ภายใต้การเลือกตั้งในระบบนี้ ผู้สมัครเพียงคนเดียวได้รับการเลือกตั้ง ผู้ออกเสียงลงคะแนนจะเรียงลำดับความพอใจที่มีต่อผู้สมัครก่อน และถ้าปรากฏว่าผู้ที่ได้รับความนิยมเป็นลำดับแรกเป็นผู้สมัครที่ไม่เป็นที่รู้จัก (Popular) อย่างกว้างขวาง

เพียงพอ ก็สามารถยกเลิกได้ และเลือกผู้ได้รับความพอใจในลำดับรองลงไป ระบบ AV ไม่สามารถสร้างความเป็นสัดส่วนระหว่างพรรคต่าง ๆ ในสภา และไม่สามารถทำให้เกิดสภาพที่สะท้อนการสนับสนุนพรรคการเมืองของผู้เลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ระบบ AV ช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้เลือกตั้งได้ผู้แทนที่ตนออกเสียงเลือก แม้ว่าอาจเป็นผู้ที่พอใจในลำดับรองหรือลำดับท้าย ๆ ก็ตามแต่ระบบนี้ก็ทำให้ผู้สนับสนุนพรรคเล็ก ๆ มีความยากลำบากมากขึ้นที่จะได้ผู้แทนที่ตนพอใจ ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการเจเนอรัลจึงเสนอให้ใช้ผสมกับระบบบัญชีรายชื่อ (AMD) แบบเปิด

ข้อสังเกต

ระบบเลือกตั้งทั้งหลายที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ถือเป็นทางเลือกของระบบเสียงส่วนใหญ่ได้ ถ้าหากจะมีการปฏิรูประบบเลือกตั้ง ระบบย่อยที่เป็นทางเลือกใหม่ ๆ จะทำให้การเลือกตั้งมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเพิ่มสัดส่วนของพรรคการเมืองในสภาให้สะท้อนความเป็นจริงจากผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนอยากออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศที่ไม่เคยใช้ระบบเลือกตั้งระบบย่อยทั้งหลายเหล่านี้ ควรที่จะพิจารณาให้ถึงความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่นหรือประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก การริเริ่มใช้ระบบเลือกตั้งแบบใหม่ควรเริ่มต้นจากการเลือกตั้งท้องถิ่นที่มีเขตเลือกตั้งขนาดเล็ก และผลการเลือกตั้งจะไม่กระทบกว้างไกลเกินจะแก้ไขได้ เพราะถ้าองค์กรหรือผู้จัดการเลือกตั้งตัดสินใจใช้ระบบใหม่กับการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งเป็นการเลือกตั้งระดับประเทศ และประสบปัญหาจากระบบเลือกตั้งเช่นนั้น ผลกระทบจะกว้างไกลและจะเกินขีดความสามารถที่จะแก้ไขได้โดยง่าย

ประการสุดท้ายที่อยากให้พิจารณาก็คือการได้มาซึ่งสมาชิกสภาสูง ซึ่งระบบเลือกตั้งที่กล่าวถึงทั้งหมดนี้อาจจะนำมาประยุกต์ใช้ได้บางส่วน แม้ว่าในอดีตสมาชิกสภาสูงในหลายประเทศใช้ระบบสรรหามากกว่าการเลือกตั้ง แต่ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะใช้การเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงมากขึ้น ในประเทศอังกฤษเองกำลังยกเลิกการสรรหาสมาชิกสภาสูงที่เคยสรรหาจากชนชั้นต่าง ๆ แต่ในขณะนี้มีความเป็นไปได้สูงที่จะใช้ระบบเลือกตั้งผสมกับระบบสรรหาหรือแต่งตั้ง เพียงแต่อาจยังไม่มีข้อมูลว่าสัดส่วนของสมาชิกจากการเลือกตั้งกับการสรรหาแต่งตั้งควรจะเป็นอย่างไร แต่ที่สำคัญก็คือ ถ้ากำหนดหรือคาดหวังว่าสภาสูงจะต้องทำหน้าที่ที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าสภาล่าง การได้สมาชิกจากการเลือกตั้งน่าจะสร้างความชอบธรรมให้กับสภาสูงได้มากกว่าการได้มาซึ่งสมาชิกจากการสรรหาแต่งตั้ง

การเลือกตั้งและพรรคการเมืองของไทย

การเลือกตั้งของไทย เท่าที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะวิธีการแบ่งเขตเลือกตั้ง แต่ในส่วนของระบบเลือกตั้งนั้นใช้ระบบเลือกตั้งตามเสียงข้างมากแต่เพียงระบบเดียว แต่เนื่องจาก

ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง จึงควรพิจารณาในเรื่องนี้ก่อนที่จะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการเลือกตั้งต่อไป

1. การเลือกตั้งแบบต่าง ๆ

ระบบการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นระบบการคิดคะแนนของผู้ที่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพื่อชี้ขาดว่าใครเป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากประชาชนให้เข้าไปทำหน้าที่แทนตนในสภา ระบบการเลือกตั้งที่ประเทศต่าง ๆ ใช้กันอยู่นั้นอาจแบ่งออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 2 กลุ่ม คือ ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมาก และระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วน

ระบบแรกเป็นระบบการเลือกตั้งที่มีวิวัฒนาการเป็นไปตามขั้นตอนของประวัติศาสตร์ โดยเริ่มต้นที่ประเทศอังกฤษ

ส่วนระบบหลัง เป็นระบบการเลือกตั้งที่นักวิชาการคิดค้นขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของระบบแรก กล่าวคือ ในระบบแรกนั้นคะแนนเสียงของผู้ลงให้แก่ผู้ที่แพ้การเลือกตั้งจะเป็นคะแนนที่อาจถือได้ว่าสูญเปล่า จึงมีผู้คิดค้นหาวิธีมิให้คะแนนของฝ่ายเสียงข้างน้อยต้องสูญเปล่าไป

นอกจากกลุ่มใหญ่ทั้งสองนี้แล้ว ยังมีระบบที่เกิดขึ้นจากการที่นักวิชาการนำระบบทั้งสองนี้มาผสมผสานกัน ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

1.1 ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมาก

ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมาก อาจมีความหลากหลายได้มากมายหลายวิธีแต่ลักษณะร่วมกันของระบบเลือกตั้งตามเสียงข้างมากก็คือ การตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้น คู่กันที่คะแนนเสียงว่าใครได้รับคะแนนเสียงเป็นฝ่ายข้างมาก ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากกว่าผู้อื่นจะเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ในสภาต่อไป ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตามลักษณะการเลือกตั้งได้ ดังต่อไปนี้

1.1.1 ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้ 1 คน

ในเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียวที่แต่ละเขตเป็นอิสระจากกัน อาจมีความแตกต่างเกิดขึ้นในแง่ของการใช้คะแนนเสียงตัดสินว่ามีความเข้มข้นมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น

(ก) ระบบที่ตัดสินกันด้วยเสียงข้างมากธรรมดา หรืออาจเรียกในทางวิชาการได้ว่าเป็นเสียงข้างมากแบบสัมพัทธ์

ในระบบนี้จะมีการลงคะแนนเสียงเพียงรอบเดียว ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดจะเป็นผู้ที่ได้เข้าไปนั่งในสภา และโดยที่ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดส่วนใหญ่มักจะได้คะแนนเสียงไม่ถึงครึ่งของจำนวนผู้ที่มาลงคะแนนทำให้มีการตั้งคำถามได้ว่าผู้ที่รับเลือกตั้งมีความชอบธรรมเพียงพอหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามระบบการเลือกตั้งแบบนี้ถือได้ว่าเป็น

ระบบที่เก่าแก่ที่สุดและยังใช้กันอยู่ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและประเทศในเครือจักรภพ
อังกฤษ

(ข) ระบบที่ตัดสินกันด้วยคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด

จากจุดอ่อนของระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาดังกล่าวข้างต้น บางประเทศจึงหันมาใช้วิธีการเลือกตั้งที่ได้ผู้แทนราษฎรที่มีความชอบธรรมมากขึ้น โดยกำหนดให้ผู้ที่ได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของผู้มาลงคะแนนเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเรียกว่าได้รับเสียงข้างมากเด็ดขาด อาจทำได้โดย กำหนดให้มีการเลือกตั้งรอบที่สอง หากในรอบแรกไม่มีผู้ใดได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง โดยในรอบที่สองนี้อาจจะคัดเฉพาะผู้ที่ได้คะแนนเป็นที่หนึ่งและที่สองมาแข่งขันกันแบบตัดเชือกกันอีกรอบหนึ่งหรืออาจเปิดให้มีการสมัครแบบเสรีเช่นเดิม แต่การตัดสินในรอบที่สองเปลี่ยนมาใช้ระบบเสียงข้างมากธรรมดา บางประเทศหลีกเลี่ยงการที่จะต้องมีการเลือกตั้งรอบที่ 2 โดยการจะให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนเพื่อไว้เป็นการกำหนดล่วงหน้าว่าถ้าผู้ที่ตนเลือกไม่ได้คะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด จะให้คะแนนของตนตกแก่ผู้สมัครคนใดตามลำดับไป

1.1.2 ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้ง ที่มีผู้แทนได้หลายคน

นอกจากจะมีการใช้เขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้คนเดียว ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายแล้ว ยังมีการใช้เขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้หลายคนบ้างเหมือนกันแต่ไม่เป็นที่นิยม ระบบนี้อาจแบ่งย่อยเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

(ค) ระบบที่ใช้บัญชีรายชื่อ

ระบบนี้กำหนดให้แต่ละพรรคส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของตนลงแข่งขัน โดยมีจำนวนรายชื่อผู้สมัครเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเขตนั้น ซึ่งอาจมีจำนวนผู้แทนได้หลายสิบคน ผู้ลงคะแนนจะต้องเลือกบัญชีใดบัญชีหนึ่งทั้งบัญชี ส่วนการตัดสินว่าบัญชีใดจะชนะการเลือกตั้งและผู้สมัครทั้งหมดที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีได้เข้าไปเป็นผู้แทนราษฎรนั้น อาจใช้วิธีคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากธรรมดา ดังเช่นที่เคนมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2521 แต่เนื่องจากในครั้งนั้นมีบทเฉพาะกาลกำกับไว้ มิให้ใช้ระบบนี้ในทันที ในขณะที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ระบบนี้กันมาก จนเรียกกันติดปากว่าเป็นระบบพวงใหญ่หรือรวมเบอร์ จนท้ายสุดมีการยกเลิกระบบดังกล่าวไปในการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2538 ระบบนี้จึงยังไม่เคยมีการใช้ในการเลือกตั้งจริง

นอกจากจะตัดสินโดยเสียงข้างมากธรรมดาแล้ว เพื่อให้การเลือกตั้งมีความชอบธรรมมากขึ้น บางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1951 กำหนดให้ใช้การตัดสินโดยเสียงข้างมากเด็ดขาด

(ง) ระบบที่ไม่ใช้บัญชี

ระบบนี้ไม่มีการบังคับให้ผู้ลงคะแนนต้องเลือกผู้สมัครจากพรรคเดียวกันเท่านั้นและใช้เขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้ไม่เกิน 3 คน การตัดสินใช้เสียงข้างมากธรรมดาซึ่งเป็นระบบที่ใช้อยู่ในประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 มาจนถึงรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2534

1.1.3 ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากที่มีตัวแทนของฝ่ายข้างน้อย

เพื่อเป็นการจัดข้อบกพร่องของระบบเลือกตั้งตามเสียงข้างมากที่ไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อย ระบบนี้จึงกำหนดให้ผู้ลงคะแนนมีเสียงน้อยกว่าจำนวนผู้แทนฯ ของเขตทำให้พรรคที่ได้รับความนิยมสูงไม่สามารถครอบครองที่นั่งทั้งหมดในสภาได้ เปิดโอกาสให้พรรคเสียงข้างน้อยมีที่นั่งในสภาได้บ้าง

1.2 ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วน

ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วน เป็นการเลือกตั้งที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคได้รับกับจำนวนที่นั่งในสภา โดยแต่ละพรรคจะได้รับที่นั่งในสภาอย่างเป็นสัดส่วนกับคะแนนเสียงที่พรรคได้รับจากการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนนี้มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากซึ่งมองไม่เห็นความสำคัญของฝ่ายที่แพ้การเลือกตั้งหรือฝ่ายเสียงข้างน้อย แนวคิดเกี่ยวกับการให้ความสำคัญแก่เสียงข้างน้อยอ้างอิงถึงคำกล่าวของ Mirabeau นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสที่ว่า “รัฐสภาคือกระจกเงาส่องสะท้อนความเป็นไปในหมู่ประชาชน” ในความหมายที่ว่า แนวความคิดต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในหมู่ประชาชน ก็ควรที่จะได้รับการสะท้อนในสภาล่างคือ มีตัวแทนของกลุ่มความคิดนั้น ๆ อยู่ในสภาด้วย

จากแนวความคิดพื้นฐานดังกล่าว ทำให้มีนักวิชาการหันมาสนใจระบบการเลือกตั้งแบบนี้ และพยายามคิดค้นวิธีการหรือสูตรในการที่จะแปลงคะแนนเสียงของแต่ละพรรคให้กลายเป็นที่นั่งในสภาให้มีความเป็นธรรมมากที่สุดจนกระทั่งท้ายที่สุดพบว่าผู้คิดค้นสูตรต่าง ๆ ไปได้แล้วกว่า สามร้อยสูตร สูตรการคำนวณที่ค่อนข้างง่ายได้แก่สูตรของ Hare/ Niemeyer ซึ่งใช้ในเยอรมันปัจจุบันการคำนวณแบบ Hare/ Niemeyer มีวิธีการดังนี้

$$\text{จำนวนที่นั่งในสภาของพรรค} = \frac{\text{จำนวนที่นั่งทั้งหมดในสภา} \times \text{คะแนนเสียงที่พรรคได้รับ}}{\text{จำนวนคะแนนเสียงทั้งหมดของผู้มาใช้สิทธิออกเสียง}}$$

เนื่องจากการเลือกตั้งตามสัดส่วนมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาทั้งในแง่ของเขตเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้มีความเป็นอิสระจากกันและสามารถนำมาใช้ประกอบกันได้ตามความเหมาะสม

1.2.1 เขตเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนอาจใช้ได้ทั้งในเขตเลือกตั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ และเป็นที่น่าสังเกตว่าหากเขตเลือกตั้งใหญ่ขึ้น การคำนวณสัดส่วนให้แก่พรรคต่าง ๆ ก็จะมี ความแน่นอนมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว ทั้งยังเปิดโอกาสให้พรรคต่าง ๆ เข้าสู่สภาได้มากขึ้นด้วย

(ก) เขตเลือกตั้งขนาดเล็ก

การเลือกตั้งตามสัดส่วนในเขตเลือกตั้งที่มีขนาดเล็ก กล่าวคือ มีผู้แทนได้เขตละ ประมาณ 3 ถึง 5 คน ระบบนี้เคยถูกนำมาใช้ในประเทศไอร์แลนด์และเป็นระบบที่มีแนวโน้มจำกัด จำนวนพรรคการเมืองในสภา และพรรคใหญ่ ๆ จะได้เปรียบพรรคเล็ก ๆ ในการเลือกตั้งระบบนี้

(ข) เขตเลือกตั้งขนาดกลาง

การเลือกตั้งตามสัดส่วนในเขตเลือกตั้งขนาดกลางซึ่งมีผู้แทนได้ประมาณเขต ละ 6 ถึง 10 นั้น อาจมีการจัดการคิดคะแนนเฉพาะภายในเขตหรืออาจมีการนำเศษของคะแนนของ แต่ละเขตมารวมกันคำนวณจัดสรรที่นั่งก็ได้ ในระบบเช่นนี้ พรรคเล็ก ๆ จะมีโอกาสดีกว่าในระบบ ที่มีเขตเลือกตั้งเล็กแต่ก็ยังเสียเปรียบพรรคใหญ่อยู่แน่นอน

(ค) เขตเลือกตั้งขนาดใหญ่

เขตเลือกตั้งขนาดใหญ่ หมายถึง เขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนราษฎรได้เกินกว่า 10 คน การเลือกตั้งตามสัดส่วนในเขตเลือกตั้งขนาดใหญ่อาจมีการจำกัดการคิดคะแนนเฉพาะภายในเขต หรืออาจเอาเศษของคะแนนในแต่ละเขตมารวมกันหลาย ๆ เขตได้เช่นเดียวกัน ในเขตใหญ่นี้ พรรคเล็กพรรคน้อยมีโอกาสเข้าสู่สภาได้มาก บางประเทศจึงกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำที่พรรคการเมือง จะมีที่นั่งในสภาได้ เช่น อาจกำหนดว่าพรรคการเมืองที่ได้คะแนนเสียงรวมแล้วไม่ถึง 5% ของ ผู้ที่มาลงคะแนนทั้งหมดไม่มีสิทธิได้ที่นั่งในสภา เป็นต้น

(ง) เขตเลือกตั้งเขตเดียว

ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนที่ใช้เขตเลือกตั้งเขตเดียว คือใช้อำนาเขตของทั้ง ประเทศ ระบบนี้ให้ความสำคัญแก่คะแนนเสียงทุกคะแนนเสียง แต่สำหรับพรรคการเมืองระบบ เช่นนี้จะทำให้มีการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่สำนักงานใหญ่ของแต่ละพรรค สาขาพรรคต่าง ๆ จะค่อย ความสำคัญลงและยากที่จะได้รับการพัฒนาต่อไป

1.2.2 ประเด็นเกี่ยวกับบัญชีรายชื่อ

ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนนั้น มีทั้งระบบที่ใช้บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง และระบบที่ไม่ใช้บัญชี โดยแต่ละประเภทยังมีรายละเอียดดังนี้

(ก) ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนที่ใช้บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนที่ใช้บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งนี้ ยังสามารถ แบ่งประเภทของบัญชีรายชื่อได้ดังนี้

1. บัญชีรายชื่อที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ การใช้บัญชีประเภทนี้ ผู้ออกเสียง มีสิทธิเลือกบัญชีใดบัญชีหนึ่งโดยที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงสิ่งใดก็ได้ต้องยอมรับทั้งรายชื่อ และลำดับก่อนหลังตามบัญชีนั้น ๆ

2. บัญชีรายชื่อที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้บ้าง ในระบบนี้ ผู้ลงคะแนนสามารถ จัดลำดับก่อนหลังในบัญชีได้ หากผู้ลงคะแนนชื่นชอบผู้ใดก็อาจเลื่อนลำดับผู้นั้นมาอยู่ในลำดับต้น ๆ เพื่อให้บุคคลที่ตนชื่นชอบมีโอกาสเข้าไปนั่งในสภา ฯ มากขึ้น นอกจากนี้ ยังอาจเพิ่มคะแนนตามที่ ระบุไว้ให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งเพื่อเพิ่มโอกาสให้แก่ผู้นั้น

3. บัญชีรายชื่อแบบเสรี ในระบบนี้ผู้ลงคะแนนเสียงนอกจากจะ เปลี่ยนแปลงลำดับก่อนหลังภายในบัญชีใดบัญชีหนึ่งได้แล้ว ยังอาจลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครต่าง บัญชีโดยที่ผู้ลงคะแนนเป็นผู้จัดลำดับก่อนหลังเอง ทั้งยังอาจเติมชื่อผู้สมัครคนอื่น ๆ ลงในบัญชี หรือขีดชื่อบุคคลที่ตนไม่ต้องการออกก็ได้

(ข) ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนที่ไม่ใช่บัญชีรายชื่อผู้สมัคร ตามระบบนี้ มักจัดให้มีการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งขนาดเล็กหรือขนาดกลาง โดยที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนจะมีความเป็นอิสระจากกัน ในการลงคะแนนผู้ออกเสียงจะกรอก หมายเลข 1 ลงไปที่ชื่อของผู้สมัครที่ตนชื่นชอบที่สุด และกรอกหมายเลข 2, 3 ลงที่ชื่อผู้สมัครที่ตน ชื่นชอบในลำดับถัดไป

ในการรวมคะแนน เจ้าหน้าที่จะรวมคะแนนของผู้ที่ได้รับหมายเลข 1 ก่อน ผู้สมัครใดได้คะแนนเสียงระดับ 1 ถึงเกณฑ์เฉลี่ยก็ได้เข้าไปนั่งในสภา การหาเกณฑ์เฉลี่ยก็ทำได้โดย การนำเอาจำนวนผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนทั้งหมดมาหารด้วยจำนวนที่นั่งในสภา หากรวมจำนวนผู้ที่ ได้หมายเลข 1 แล้ว ยังหาผู้แทน ฯ ไม่ครบตามจำนวนกำหนดก็จะนำคะแนนที่เกินเกณฑ์ของผู้ที่ได้ เป็นผู้แทน ฯ แล้วไปรวมให้กับผู้สมัครที่เหลือตามลำดับความนิยมจนกว่าจะได้ผู้แทนราษฎรครบ จำนวน

1.2.3 ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนที่ใช้ในเยอรมัน

ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนแบบที่ใช้ในเยอรมันหรือที่มีชื่อเรียกทางวิชาการว่า ระบบการเลือกตั้ง ตามสัดส่วนที่มีการเลือกตัวบุคคลด้วยนี้ กำหนดให้ผู้ลงคะแนนทุกคนมีคะแนน เสียงคนละสองคะแนน โดยคะแนนที่ 1 เป็นคะแนนที่ใช้เลือกผู้สมัครจากเขตเลือกตั้ง ซึ่งมีผู้แทน ได้เขตละ 1 คน ส่วนคะแนนที่ 2 ใช้เลือกพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนแบบของ เยอรมันนี้ คะแนนที่สองจะมีความสำคัญมาก เพราะเป็นคะแนนที่ชี้ขาดว่าในท้ายที่สุดเมื่อคำนวณ ตามสัดส่วนแล้ว พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะมีผู้แทนราษฎรในสภาได้เป็นจำนวนเท่าใด และ ในจำนวนนี้ ผู้ที่ได้รับเลือกจากเขตเลือกตั้งจะเข้ามาเป็นแกน โดยผู้ที่มีรายชื่อตามลำดับในบัญชีจะ

เข้ามาสมทบจนเต็มจำนวนผู้แทน ๑ ตามสัดส่วนที่นั่งในสภาที่พรรคได้รับ จากการที่ผู้ระบบ
สัดส่วนในการคิดจำนวนสิทธิของผู้แทน ๑ จากแต่ละพรรคโดยมีผู้แทน๑เขตเข้ามาเสริมเท่านั้น
จึงทำให้ระบบนี้เป็นระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วน

1.3 ระบบการเลือกตั้งแบบผสม

นอกจากระบบใหญ่ที่ได้กล่าวถึงทั้งสองระบบแล้วยังมีระบบการเลือกตั้งที่น่าทั้งสอง
ระบบมาผสมเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจแบ่งแยกพิจารณาได้เป็น

1.3.1 ระบบผสมที่แยกการคิดคะแนนเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วนอย่าง
เด็ดขาด

(ก) ระบบที่โดยทั่วไปใช้วิธีคิดคะแนนเสียงข้างมาก แต่สำหรับเขตเลือกตั้ง
ใหญ่จะใช้วิธีคิดแบบสัดส่วน

(ข) ระบบผสมตามกฎหมายเลือกตั้งของฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 9 พฤษภาคม
ค.ศ. 1951 ระบบนี้กำหนดให้มีเขตเลือกตั้ง 8 เขต ที่ใช้วิธีคะแนนตามสัดส่วนสำหรับเขตเลือกตั้ง
อื่น ๆ จะมีการเลือกตั้งตามบัญชีที่ตัดสินโดยคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด หากไม่มีบัญชีใดได้
คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ที่มาลงคะแนนทั้งหมด ก็ให้ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบสัดส่วน
สำหรับเขตนั้น

(ค) ระบบที่ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้งทั้งหมด แต่
ในขณะเดียวกันก็ให้มีการเลือกผู้แทน ๑ อีกจำนวนหนึ่งตามระบบสัดส่วนพร้อมกันไปด้วย ระบบนี้
ใช้อยู่ในประเทศเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

1.3.2 ระบบผสมที่ไม่แยกการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วน
อย่างเด็ดขาด ในระบบนี้จะมีการเลือกตั้งที่ใช้วิธีคิดคะแนนตามเสียงข้างมากธรรมดาในเขตเลือกตั้ง
ที่มีผู้แทน ๑ ได้ 1 คน และเมื่อได้ผู้แทนเขตแล้วคะแนนส่วนที่เกินความจำเป็นของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง
กับคะแนนของผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมดจะถูกนำมารวมกัน โดยแยกตามพรรคที่ผู้สมัครแต่ละคน
สังกัดแล้วจึงมีการคิดสัดส่วนแบ่งที่นั่งในสภาฯ กันอีกครั้งหนึ่ง

ระบบการเลือกตั้งแบบต่าง ๆ ตามที่ได้นำเสนอเป็นภาพรวมนี้ น่าจะมีส่วนช่วย
ให้ท่านผู้สนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น
โดยอย่างน้อยก็จะทราบได้ว่าระบบการเลือกตั้งตามข้อเสนอรัฐธรรมนูญเป็นระบบใดเมื่อเทียบกับ
ระบบอื่น ๆ อันจะเป็นพื้นฐานสำหรับการทำความเข้าใจวิพากษ์วิจารณ์ระบบดังกล่าวต่อไป (บุญศรี
มิ่งขวัญ, 2542 อ้างถึงใน เอกสารประกอบการพิจารณาสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร)

ความหมายของพรรคการเมือง

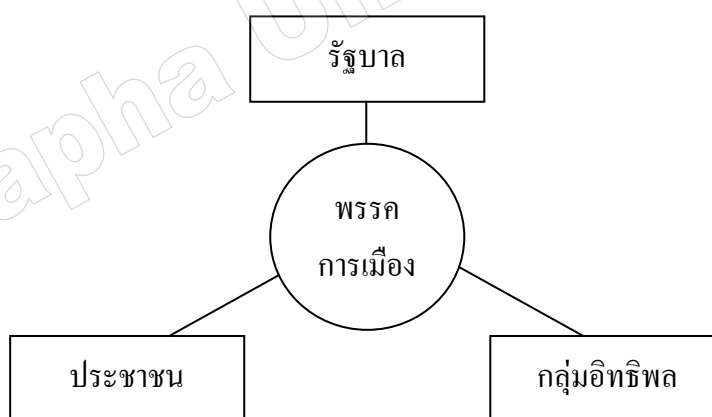
รองศาสตราจารย์ ดร. โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2543, หน้า 97) ให้นิยามเกี่ยวกับพรรคการเมือง
ไว้ว่าคือ “...กลุ่มบุคคลที่รวมกันขึ้นเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมือง ตามวิถีทางของแต่ละรัฐซึ่ง

กำหนดไว้ เมื่อแต่ละรัฐมีรูปลักษณะของรัฐบาลแตกต่างกันออกไป ฉะนั้น จึงเป็นการยากที่จะให้คำจำกัดความของพรรคการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพของรัฐทุกประเภท แต่หลักสำคัญที่จะต้องไว้ก็คือจุดมุ่งหมายของพรรคการเมืองนั้นก็คือการแสวงหาอำนาจทางการเมืองทั้งสิ้น...”

การุณ วรฉัตร (2551) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองไว้ว่า “...โดยทั่วไปแล้วในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือกันว่าพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองส่งเสริมให้บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้เองพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นกลไกสำหรับแก้ไขข้อขัดแย้งของบุคคลที่มีผลประโยชน์และความคิดเห็นที่ต่างกัน...”

ลักษณะพรรคการเมือง

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (มปป., หน้า 114-116) กล่าวไว้ว่า “...เมื่อกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมมีมากมาย กว้างขวาง ก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยบุคคลผู้มีความรู้แขนงต่าง ๆ มารวมกันเป็นองค์กรพรรคการเมืองเพื่อปฏิบัติงานและประสานงานให้ภารกิจเหล่านี้บรรลุวัตถุประสงค์ การเข้ามาทำหน้าที่เหล่านี้พรรคการเมืองจะเสนอตัวเข้ามาเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือกลุ่มอิทธิพลกับรัฐบาล เพื่อพยายามจัดสรรและสนองผลประโยชน์ให้เกิดแก่ประชาชนหรือกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ มากที่สุด มีจุดหมายอยู่ที่การได้อำนาจในการจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล ประชาชน และกลุ่มอิทธิพล ผ่านพรรคการเมือง

(โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, มปป., หน้า 114)

ดังนั้นพรรคการเมืองก็คือกลุ่มบุคคลที่รวมกันขึ้นเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมืองตามวิถีทางของแต่ละรัฐซึ่งกำหนดไว้

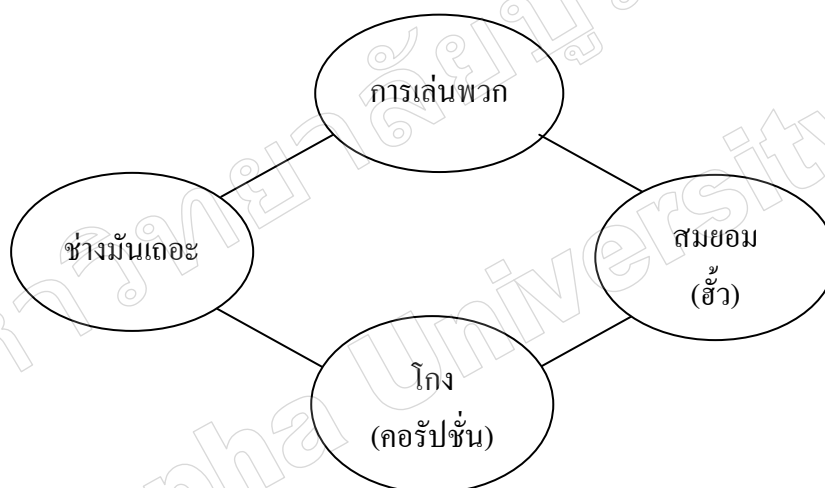
ทว่าเมื่อแต่ละรัฐมีรูปลักษณะของรัฐบาลแตกต่างกันออกไป ฉะนั้นจึงเป็นการยากที่จะให้คำจำกัดความของพรรคการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพของรัฐทุกประเภท

แต่หลัก/ ลักษณะสำคัญของพรรคการเมืองที่จะต้องจำไว้ก็คือ

1. พรรคการเมืองต้องมีการ “เล่นพวก” เพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมือง
2. อำนาจที่พรรคการเมืองได้มานั้นก็เพื่อที่จะเอามา “จัดสรรทรัพยากร” ต่างที่มีอยู่

ในสังคมนั่นเอง

อนึ่งการเล่นพวกนั้นอาจนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของวงจรอุบาทว์ในการ “โกง” ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, มปป., หน้า 115)

ภาพที่ 3 วงจรอุบาทว์ของการโกง

จากแผนภาพข้างต้นนี้อธิบายวงจรของการโกง ได้โดยเริ่มต้นที่ “การเล่นพวก” ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็มีแนวโน้มที่จะมีการสมยอม (ฮั้ว) กันได้โดยง่าย และเมื่อมีการสมยอมกันผู้ที่อยู่ร่วมในขบวนการก็ต้องโกงเพื่อหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง (เพราะโอกาสได้เปิดออกแล้ว) เมื่อถึงขั้นนี้แล้วหากประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่เสียผลประโยชน์จากการโกงนั้น จะออกมาต่อต้านขัดขวางเพื่อหยุดการโกงนั้นเสีย แต่การณ์ส่วนมากกลับกลายเป็นว่าประชาชนทั้งหลายก็มักจะนึกว่า “ช่างมันเถอะ” เพราะเราเป็นแค่เสียงเล็ก ๆ ที่ไม่มีทางที่ใครจะมาสนใจ ดังนั้นก็จะเปิดโอกาสให้เกิดการเล่นพวกกันต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้ในฐานะที่เป็นประชาชน การที่จะหยุดวงจรของการโกงได้ก็จะต้องตัดวงจรนั้นที่ตัวเอง กล่าวคือให้ความสนใจกับกระบวนการและการดำเนินงานของพรรคการเมืองโดยไม่ปล่อยผ่านไปโดยนึกว่า “ช่างมันเถอะ” ...

จากการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2550 ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีผลบังคับเป็นผลทำให้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่างทยอยออกตามมาหลายฉบับ ทั้งนี้เพื่อรองรับการเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ซึ่งภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2551 เป็นที่เรียบร้อย มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมภายใต้การนำของพรรคพลังประชาชนเข้ามาบริหารประเทศ ประเด็นแรก ๆ ที่รัฐบาลให้ความสนใจและต้องการอย่างเร่งด่วนได้แก่ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่กับกฎหมายลูกทั้งสามฉบับดังกล่าวข้างต้น

เพื่อที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นว่าควรจะได้ทำการศึกษาประวัติความเป็นมา ลักษณะทั่วไปทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และ การเมือง ประเด็นที่เกี่ยวกับกฎหมายพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Federal Republic of Germany) เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับบางประเด็นด้านกฎหมายพรรคการเมืองว่ามีความคล้ายคลึงหรือไม่อย่างไร กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 เพื่อให้เป็นเอกสารสำหรับผู้สนใจทำการศึกษาหาความรู้ในเชิงลึก สามารถนำไปอ้างอิงและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้อย่างถูกต้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540
รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองนั้น ได้เปลี่ยนระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย จากรูปแบบเดิมที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทเดียวแบบแบ่งเขตเรียงเบอร์ เขตเลือกตั้งหนึ่งมี ส.ส. ได้ 1-3 คน โดยคำนวณจากประชากร มาเป็นระบบที่มี การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภท ประเภทหนึ่งได้แก่ ส.ส.แบบแบ่งเขต เขตหนึ่งมี ส.ส.ได้ 1 คน กับประเภทสอง หรือแบบบัญชีรายชื่อพรรค หรือปาร์ตี้ลิสต์

ส.ส.ประเภทแรกนั้น มีวิธีการได้มาคล้ายคลึงกับระบบเดิม เพียงแต่มีการแบ่งเขตกันใหม่ ให้เล็กลงและมี ส.ส. เขตละ 1 คน แทนที่จะเป็นจำนวน 1-3 คน ตามรูปแบบเดิม

ส.ส.ประเภทที่สองที่มาจากปาร์ตี้ลิสต์นั้นกำหนดไว้ทั้งสิ้น 100 คน ส.ส.ประเภทที่สอง เป็นเรื่องค่อนข้างยากแก่การทำความเข้าใจเพราะเป็นของใหม่ วิธีการได้มาซึ่ง ส.ส. แบบนี้ มีดังนี้

1. เมื่อไปลงคะแนน ผู้ออกเสียงแต่ละคนจะได้รับบัตรลงคะแนน 2 ใบ ใบหนึ่งลงคะแนนเลือก ส.ส. ประเภทที่หนึ่ง 1 คน อีกใบหนึ่งลงคะแนนเลือก ส.ส. ประเภทที่สอง 1 คน ทุกคะแนนเสียงของประชาชนมีความสำคัญเท่ากัน เพราะนำคะแนนมารวมกันทั่วประเทศเพื่อคำนวณจัดสรรจำนวน ส.ส. ประเภทที่สอง
 2. การเลือก ส.ส. ประเภทที่สองนั้น เขตเลือกตั้งคือทั้งประเทศ จึงทำให้เกิดการซื้อเสียงได้ยากขึ้น
 3. ประชาชนเลือกพรรค เป็นการส่งเสริมให้ระบบพรรคเข้มแข็ง
 4. นักการเมืองที่มีคุณภาพ แต่ไม่เคยคิดพื้นที่หรือไม่มีฐานเสียงจะจ่งพื้นที่ มีโอกาสได้รับเลือก เพราะมาจากผู้เลือกทั้งประเทศ
 5. นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอาจมาจาก ส.ส. ประเภทสอง เท่ากับว่าประชาชนทั้งประเทศมีส่วนร่วมมากขึ้นในการเลือกผู้บริหารประเทศ
- การได้มาซึ่ง ส.ส. แบบปาร์ตี้ลิสต์ อธิบายตามขั้นตอนได้ดังนี้
- พรรคการเมือง ดำเนินการจัดทำบัญชีรายชื่อ ส.ส.แบบปาร์ตี้ลิสต์ให้เรียงตามลำดับความสำคัญไม่เกินพรรคละ 100 คน บุคคลในรายชื่อจะต้องไม่ซ้ำกับผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขต หรือผู้สมัครบัญชีรายชื่อของพรรคอื่น และที่สำคัญจะต้องประกอบด้วยรายชื่อจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม โดยไม่มีสัดส่วนเอนเอียงไปยังภูมิภาคหนึ่งภูมิภาคใด
- จากนั้นยื่นบัญชีรายชื่อเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และจะมีการให้หมายเลขของบัญชีรายชื่อแต่ละบัญชีเป็นหมายเลขประจำพรรคการเมืองแต่ละพรรค
- ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จะลงคะแนนให้กับพรรคการเมืองพรรคหนึ่งพรรคใดได้พรรคเดียวเท่านั้น โดยจะมีบัตรเลือกตั้งที่จะระบุหมายเลขของพรรคการเมือง ชื่อพรรคการเมืองตราประจำพรรคการเมือง และช่องลงคะแนน การลงคะแนนทำได้โดยใช้วิธีการกากบาท เหมือนกับการลงคะแนนการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เลือกพรรคการเมืองที่มีสิทธิลงคะแนนต้องการเลือกมากที่สุด

การคิดคะแนน เริ่มจากเมื่อได้ผลการรวมคะแนนจาก 400 เขตทั่วประเทศ ว่าพรรคใดได้คะแนนจำนวนเท่าใด จากนั้นก็นำไปคิดคำนวณตามสูตรที่ได้กำหนดเอาไว้

วัตถุประสงค์ของการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

1. เป็นการส่งเสริมระบบพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง เนื่องจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจะให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง ซึ่งควบคู่ไปกับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง

2. เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองได้ประชาสัมพันธ์นโยบายตรงกับความต้องการ
เป็นผู้บริหารประเทศ

3. เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีคุณวุฒิ ความรู้ความเชี่ยวชาญ มีวิสัยทัศน์ สามารถเข้า
สู่การเมืองได้ง่ายขึ้น

4. เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น เนื่องจากประชาชน
สามารถเลือกพรรคการเมืองและคิดคำนวณคะแนนของประชาชนที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งคะแนนที่
เลือกพรรคจะนำไปรวมทั่วประเทศ

5. เป็นกลไกที่ทำให้เกิดระบบสองพรรคใหญ่ โดยบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดได้
คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ 5 ของคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศให้ถือว่า ไม่มีผู้ใดในบัญชีนั้น ได้รับ
การเลือกตั้ง (รัฐธรรมนูญ, 2550)

จุดอ่อนของการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

1. ยังไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าพรรคการเมืองจะมีวิธีเลือกสรรบุคคลมาขึ้นบัญชีและ
จัดลำดับเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่ออย่างไร ประชาชนจะมีส่วนร่วม
ในการกำหนดและเลือกสรรบุคคลในบัญชีรายชื่อหรือไม่ ประชาชนจึงอาจจำเป็นต้องเลือกพรรค
การเมืองที่มีทั้งคนที่ต้องการเลือกและไม่ต้องการเลือกอยู่ในพรรคเดียวกัน

2. การสรรหาคนมีคุณวุฒิ ความรู้ ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาสมัครเป็น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของความเจริญ
ทำให้คนในส่วนกลางได้เปรียบผู้ที่อยู่ในส่วนภูมิภาคจึงยากที่จะได้รับการเลือกสรร

ตัวอย่างการคำนวณ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ

สมมติมี 7 พรรค แต่ละพรรคมีคะแนนรวม จาก 400 เขต ทั่วประเทศ ดังนี้

พรรคการเมือง	คะแนนรวมของพรรค
1. พรรคจันทร์	4,050,000
2. พรรคอังคาร	6,120,000
3. พรรคพุธ	700,000
4. พรรคพฤหัสบดี	12,500,000
5. พรรคศุกร์	7,330,000
6. พรรคเสาร์	900,000
คะแนนรวมทุกบัญชี	33,000,000

พรรคที่ได้คะแนนเสียงไม่ถึงร้อยละ 5 ของคะแนนรวมทุกบัญชี หรือ 1,650,000 คะแนน
จะถูกคัดออก

ตารางที่ 2 สรุปผลการจัดสรรจำนวน ส.ส. 100 คน

พรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.
พรรคจันทร์	$13 + 1 = 14$ คนแรกของพรรค
พรรคอังคาร	20 คนแรกของพรรค
พรรคพฤษ	$41 + 1 = 42$ คนแรกของพรรค
พรรคศุกร์	24 คนแรกของพรรค
รวมจำนวน ส.ส.	100 คน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. แบบสัดส่วนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 และการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม ปี 2554

2550	2554
1. จำนวน ส.ส. 480 คน 1.1 แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 400 คน (157 เขต ๆ ละ 1-3 คน) 1.2 แบบสัดส่วน 80 คน (8 กลุ่มจังหวัด แต่ละกลุ่มจังหวัดเป็น 1 เขตเลือกตั้งเขตเลือกตั้งละ 10 คน) 2. การสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส.แบบสัดส่วน ส่วนที่ 5 (มาตรา 41-48) พรรคการเมืองใดจะเสนอบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนโดยจัดทำบัญชีรายชื่อซึ่งการจะเสนอรายชื่อบุคคลใดต้องได้รับความยินยอมเป็นหลักฐานโดยชัดแจ้งโดยให้จัดเรียงลำดับรายชื่อผู้สมัครตามลำดับหมายเลขจำนวนสิบคนและยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งตามวันเวลาที่กำหนดพร้อมทั้งหนังสือยินยอมของผู้สมัคร เงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละห้าพันบาท	1. จำนวน ส.ส. 500 คน 1.1 แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 375 คน (375 เขต ๆ ละ 1 คน) 1.2 แบบบัญชีรายชื่อ 125 คน (ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง) 2. การสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ ส่วนที่ 5 (มาตรา 41-46) พรรคการเมืองนั้นจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อ โดยพรรคการเมืองจะเสนอรายชื่อบุคคลใดต้องได้รับความยินยอมเป็นหลักฐานโดยชัดแจ้งจากบุคคลนั้น และบุคคลดังกล่าวต้องเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่จะเสนอรายชื่อเพียงพรรคเดียวและให้จัดทำบัญชีรายชื่อโดยจัดเรียงลำดับรายชื่อผู้สมัครตามลำดับหมายเลขจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคนและยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งตามวันเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งหนังสือ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
และหลักฐานการสมัครอื่นครบถ้วนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับบัญชีรายชื่อผู้สมัคร แล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานประกอบการสมัครคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร ถ้าเห็นว่าถูกต้อง ให้ประกาศรายชื่อพรรคการเมือง และรายชื่อผู้สมัครแบบสัดส่วนของพรรคการเมืองเป็นรายชื่อเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้นไว้โดยเปิดเผย ในกรณีที่ผู้ใดไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเวลาเจ็ดวันนับแต่วันประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏว่าผู้สมัครแบบสัดส่วนผู้ใดขาดคุณสมบัติสมัครรับเลือกตั้ง หรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว หมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วน หมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนให้พรรคการเมืองที่ส่งสมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนได้รับหมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนของพรรคการเมืองนั้นเรียงตามลำดับก่อนหลังในการขึ้นบัญชีรายชื่อ และให้มีหมายเลขเดียวกันทุกเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วน ในกรณีที่มิพรรคการเมืองมาขึ้นสมัครพร้อมกัน และไม่อาจตกลงกันได้ ให้ใช้วิธีจับสลากระหว่างพรรคการเมืองที่มาพร้อมกัน	ยินยอมของผู้สมัคร เงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละห้าพันบาท และหลักฐานการสมัครอื่นครบถ้วนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับบัญชีรายชื่อผู้สมัคร แล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร ถ้าเห็นว่าถูกต้อง ให้ประกาศรายชื่อพรรคการเมืองและรายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นไว้โดยเปิดเผย ในกรณีที่ผู้ใดไม่มีรายชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งตาม ให้ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเวลาเจ็ดวันนับแต่วันประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้ง ปรากฏว่าผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อผู้ใดขาดคุณสมบัติสมัครรับเลือกตั้ง หรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว หมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ หมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเรียงตามลำดับก่อนหลังในการขึ้นบัญชีรายชื่อ ในกรณีที่มิพรรคการเมืองมาขึ้นบัญชีรายชื่อพร้อมกันและไม่อาจตกลงกันได้ ให้ใช้วิธีจับสลากระหว่างพรรคการเมืองที่มาพร้อมกัน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
3. ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง ส่วนที่ 6 (มาตรา 49-60) การหาเสียงเลือกตั้งและกำหนดวงเงินค่าใช้จ่าย ประกาศ กกต. ว่าด้วยหลักเกณฑ์การดำเนินการของ รัฐในการสนับสนุนการเลือกตั้งฯ มีสาระสำคัญ คือ 1. ผู้สมัครจะปิดประกาศได้เฉพาะสาธารณสถานที่ เป็นของรัฐที่ได้จัดไว้และติดแผ่นป้ายได้ในบริเวณที่ กำหนดไว้เท่านั้น นอกจากนั้นยังได้มีการกำหนด ขนาดและจำนวนด้วย ประกาศ (โปสเตอร์) มีขนาดไม่เกิน 30 x 42 ซม. (ขนาดไม่เกิน A3) แผ่นป้าย (คัตเอาต์) มีขนาดไม่เกิน 130 x 245 ซม. สำหรับโปสเตอร์ที่จะปิดมีจำนวนไม่เกิน 10 เท่า ของจำนวนหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น และ แผ่นป้ายมีจำนวนไม่เกิน 5 เท่าของจำนวนหน่วย เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ทั้งนี้ต้องระบุชื่อและที่อยู่ผู้พิมพ์ ผู้ว่าจ้าง จำนวน และวันเดือนปีที่ผลิตไว้ในประกาศและแผ่นป้ายด้วย 2. สำนักงาน กกต. จังหวัด จะจัดพิมพ์เอกสาร เกี่ยวกับการเลือกตั้งและข้อมูลของผู้สมัครและพรรค การเมืองที่ส่งผู้สมัครแบบสัดส่วนให้ผู้มีสิทธิ เลือกตั้งทุกครัวเรือน 3. สำนักงาน กกต. จังหวัด จัดให้มีสถานที่หรือเวที กลางในการหาเสียงให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง โฆษณาหาเสียงอย่างน้อยอำเภอละ 2 แห่ง ยกเว้น ในเขต กทม. ให้ กกต. จังหวัดพิจารณาจัดได้ตามที่ เห็นสมควร โดยต้องหารือกับผู้สมัครและพรรค การเมืองด้วย	3. ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง ส่วนที่ 6 (มาตรา 49-60) การหาเสียงเลือกตั้งและกำหนดวงเงินค่าใช้จ่าย ประกาศ กกต. ว่าด้วยหลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐ ในการสนับสนุนการเลือกตั้งฯ มีสาระสำคัญ คือ 1. ผู้สมัครจะปิดประกาศได้เฉพาะสาธารณสถานที่ เป็นของรัฐที่ได้จัดไว้และติดแผ่นป้ายได้ในบริเวณที่ กำหนดไว้เท่านั้น นอกจากนั้นยังได้มีการกำหนด ขนาดและจำนวนด้วย ประกาศ (โปสเตอร์) มีขนาดไม่เกิน 30 x 42 ซม. (ขนาดไม่เกิน A3) แผ่นป้าย (คัตเอาต์) มีขนาดไม่เกิน 130 x 245 ซม. สำหรับโปสเตอร์ที่จะปิดมีจำนวนไม่เกิน 10 เท่า ของจำนวนหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น และแผ่น ป้ายมีจำนวนไม่เกิน 5 เท่าของจำนวนหน่วยเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งนั้น ทั้งนี้ต้องระบุชื่อและที่อยู่ผู้พิมพ์ ผู้ว่าจ้าง จำนวน และวันเดือนปีที่ผลิตไว้ในประกาศและแผ่นป้ายด้วย 2. สำนักงาน กกต. จังหวัด จะจัดพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับ การเลือกตั้งและข้อมูลของผู้สมัครและพรรคการเมือง ที่ส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุก ครัวเรือน 3. สำนักงาน กกต. จังหวัด จัดให้มีสถานที่หรือเวที กลางในการหาเสียงให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง โฆษณาหาเสียงอย่างน้อยอำเภอละ 2 แห่ง ยกเว้น ในเขต กทม. ให้ กกต. จังหวัดพิจารณาจัดได้ตามที่ เห็นสมควร โดยต้องหารือกับผู้สมัครและพรรค การเมืองด้วย

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
4. การโฆษณาหาเสียงทางสถานีวิทยุโทรทัศน์นั้น ให้มีการจัดสรรเวลาแก่พรรคการเมืองทุกพรรคโดยเท่าเทียมกัน โดยจัดสรรเวลาในการออกอากาศ สปอตโฆษณาให้ทุกพรรคอย่างน้อยวันละ 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วินาที ส่วนการออกอากาศเพื่อแถลงนโยบายของพรรคการเมืองนั้น จัดสรรให้ทุกพรรคอย่างน้อยพรรคการเมืองละ 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 10 นาที ทั้งนี้สถานีอาจเชิญพรรคการเมืองทุกพรรคไปออกรายการหรือจัดรายการให้พรรคการเมืองตอบข้อซักถามหรือแสดงความคิดเห็นก็ได้ แต่ต้องจัดให้ทุกพรรคมีโอกาสเท่าเทียมกัน สำหรับการสนับสนุนของรัฐในกิจการอื่นนั้น สำนักงาน กกต.จังหวัด สามารถจัดให้มีการโฆษณาหาเสียงทางสถานีวิทยุชุมชนและเคเบิลทีวีได้ แต่ต้องจัดโดยเท่าเทียมกัน ระเบียบ กกต. ว่าด้วยการหาเสียง ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามมิให้ปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ส.ส.และการดำเนินการใด ๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น ได้กำหนดวิธีการหาเสียงให้ผู้สมัครสามารถแจกเอกสารเกี่ยวกับการหาเสียงในสถานที่ต่าง ๆ ได้ และสามารถมีรูปถ่ายหรือข้อความเกี่ยวกับตัวผู้สมัครได้ สำหรับการไต่สวนคดีเป็นพยานในการหาเสียงให้ติดแผ่นป้ายได้ไม่เกินคันละ 2 แผ่นป้าย โดยมีขนาดและจำนวนไม่เกินขนาดของป้ายที่กำหนดไว้ และต้องไม่ดัดแปลงรถยนต์เป็นเวทีในการหาเสียงด้วยการจัดหาเสื้อผ้า สิ่งของ เลี้ยงอาหาร และเครื่องดื่ม สำหรับบุคคลผู้ช่วยในการหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมืองนั้น สามารถทำได้โดยต้องแจ้งรายชื่อและจำนวนบุคคลดังกล่าวให้ กกต.จังหวัดทราบก่อน	4. การโฆษณาหาเสียงทางสถานีวิทยุโทรทัศน์นั้น ให้มีการจัดสรรเวลาแก่พรรคการเมืองทุกพรรคโดยเท่าเทียมกัน โดยจัดสรรเวลาในการออกอากาศ สปอตโฆษณาให้ทุกพรรคอย่างน้อยวันละ 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วินาที ส่วนการออกอากาศเพื่อแถลงนโยบายของพรรคการเมืองนั้น จัดสรรให้ทุกพรรคอย่างน้อยพรรคการเมืองละ 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 10 นาที ทั้งนี้สถานีอาจเชิญพรรคการเมืองทุกพรรคไปออกรายการหรือจัดรายการให้พรรคการเมืองตอบข้อซักถามหรือแสดงความคิดเห็นก็ได้ แต่ต้องจัดให้ทุกพรรคมีโอกาสเท่าเทียมกัน สำหรับการสนับสนุนของรัฐในกิจการอื่นนั้น สำนักงาน กกต.จังหวัด สามารถจัดให้มีการโฆษณาหาเสียงทางสถานีวิทยุชุมชนและเคเบิลทีวีได้ แต่ต้องจัดโดยเท่าเทียมกัน ระเบียบ กกต. ว่าด้วยการหาเสียง ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามมิให้ปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ส.ส.และการดำเนินการใด ๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น ได้กำหนดวิธีการหาเสียงให้ผู้สมัครสามารถแจกเอกสารเกี่ยวกับการหาเสียงในสถานที่ต่าง ๆ ได้ และสามารถมีรูปถ่ายหรือข้อความเกี่ยวกับตัวผู้สมัครได้ สำหรับการไต่สวนคดีเป็นพยานในการหาเสียงให้ติดแผ่นป้ายได้ไม่เกินคันละ 2 แผ่นป้าย โดยมีขนาดและจำนวนไม่เกินขนาดของป้ายที่กำหนดไว้ และต้องไม่ดัดแปลงรถยนต์เป็นเวทีในการหาเสียงด้วยการจัดหาเสื้อผ้า สิ่งของ เลี้ยงอาหาร และเครื่องดื่ม สำหรับบุคคลผู้ช่วยในการหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมืองนั้น สามารถทำได้โดยต้องแจ้งรายชื่อและจำนวนบุคคลดังกล่าวให้ กกต.จังหวัดทราบก่อน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
การโฆษณาหาเสียงผ่านทางเว็บไซต์ จดหมาย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น สามารถทำได้ สำหรับการจัดทำเอกสารโดยมีการกากบาทในช่องลงคะแนนเลือกตั้งให้กับตนเองหรือผู้สมัครอื่นสามารถทำได้ แต่ต้องไม่มีขนาด ลักษณะหรือสี คล้ายกับบัตรเลือกตั้ง ทั้งนี้ระเบียบดังกล่าวยังได้กำหนดข้อห้ามมิให้ปฏิบัติในการเลือกตั้ง เช่น มิให้แจกซองขาวหรือซองอื่น ๆ ในวันสมัครรับเลือกตั้งหรือบริเวณที่สมัครรับเลือกตั้ง ห้ามแจกจ่ายเอกสารโดยวิธีการวางหรือโปรยในที่สาธารณะหรือแจกจ่ายควบไปกับหนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น รวมทั้งห้ามไปออกรายการวิทยุโทรทัศน์หรือวิทยุกระจายเสียงในช่วงที่มีประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง นอกจากเป็นการจัดที่ให้ผู้สมัครการเมืองมีโอกาสเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นยังได้แนะนำข้อควรปฏิบัติในการเลือกตั้งเช่นควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งแก่ผู้ช่วยหาเสียงในการเลือกตั้ง ควรหลีกเลี่ยงการใช้วิชาชีพหรือประกอบอาชีพวิทยุโทรทัศน์ สื่อสารมวลชน สื่อโฆษณา เช่น นักร้อง นักแสดง พิธีกร ฯลฯ เพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง รวมทั้งห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งโฆษณาหาเสียงไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดในรายการของสถานีหรือผู้ใดตามหลักวิชาชีพที่ดำเนินการด้วยความเป็นกลาง ประกาศ กกต.เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส. มีสาระสำคัญ คือ	การโฆษณาหาเสียงผ่านทางเว็บไซต์ จดหมาย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น สามารถทำได้ สำหรับการจัดทำเอกสารโดยมีการกากบาทในช่องลงคะแนนเลือกตั้งให้กับตนเองหรือผู้สมัครอื่นสามารถทำได้ แต่ต้องไม่มีขนาด ลักษณะหรือสี คล้ายกับบัตรเลือกตั้ง ทั้งนี้ระเบียบดังกล่าวยังได้กำหนดข้อห้ามมิให้ปฏิบัติในการเลือกตั้ง เช่น มิให้แจกซองขาวหรือซองอื่น ๆ ในวันสมัครรับเลือกตั้งหรือบริเวณที่สมัครรับเลือกตั้ง ห้ามแจกจ่ายเอกสาร โดยวิธีการวางหรือโปรยในที่สาธารณะหรือแจกจ่ายควบไปกับหนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น รวมทั้งห้ามไปออกรายการวิทยุโทรทัศน์หรือวิทยุกระจายเสียงในช่วงที่มีประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง นอกจากเป็นการจัดที่ให้ผู้สมัครการเมืองมีโอกาสเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นยังได้แนะนำข้อควรปฏิบัติในการเลือกตั้งเช่นควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งแก่ผู้ช่วยหาเสียงในการเลือกตั้ง ควรหลีกเลี่ยงการใช้วิชาชีพหรือประกอบอาชีพวิทยุโทรทัศน์ สื่อสารมวลชน สื่อโฆษณา เช่น นักร้อง นักแสดง พิธีกร ฯลฯ เพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง รวมทั้งห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งโฆษณาหาเสียงไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดในรายการของสถานีหรือผู้ใดตามหลักวิชาชีพที่ดำเนินการด้วยความเป็นกลาง ประกาศ กกต.เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส. มีสาระสำคัญ คือ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
ในการกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส. ให้คำนึงถึงปัจจัยด้านดัชนีราคาผู้บริโภค อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ราคาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ประกาศ กกต.เรื่องกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส. กำหนดให้ ผู้สมัครแบบแบ่งเขตแต่ละคนใช้จ่ายในการเลือกตั้งได้ไม่เกิน 1.5 ล้านบาท สำหรับผู้สมัครเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้น พรรคการเมืองจะใช้จ่ายได้ไม่เกินเขตเลือกตั้งในกลุ่มจังหวัดละไม่เกิน 15 ล้านบาท หากผู้สมัครแบบสัดส่วนในเขตเลือกตั้งใด ได้มีการใช้จ่ายเกินให้นับรวมเป็นค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองด้วย นอกจากนั้น พรรคการเมืองสามารถใช้จ่ายในภาพรวมของทั้งประเทศได้อีกไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่พรรคการเมืองจะใช้จ่ายในการเลือกตั้งแบบสัดส่วนในทุกเขตเลือกตั้ง กรณีมีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลผู้สมัคร ส.ส.แบบแบ่งเขต ใช้ได้ไม่เกินคนละ 500,000 บาท กรณีเลือกตั้งใหม่เนื่องจากผู้สมัครได้รับคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือไม่มากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์ลงคะแนน ซึ่งจะต้องมีการรับสมัครใหม่เฉพาะตำแหน่งที่ไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ให้ผู้สมัครใช้จ่ายได้ไม่เกินคนละ 750,000 บาท แต่หากมีการเลือกตั้งใหม่อีกให้ใช้จ่ายได้ไม่เกินคนละ 500,000 บาท	ในการกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส. ให้คำนึงถึงปัจจัยด้านดัชนีราคาผู้บริโภค อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ราคาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ประกาศ กกต.เรื่องกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส. พ.ศ. 2554 ข้อ 4 ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส.แบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละคนต้องใช้จ่ายในการเลือกตั้ง จำนวนเงินไม่เกิน 1.5 ล้านบาท ข้อ 5 พรรคการเมืองต้องใช้จ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไม่เกินจำนวนเงินซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้สมัครในบัญชีรายชื่อของพรรคคูณด้วยจำนวนเงินตามข้อ 4 ในกรณีที่ผู้สมัครในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการเลือกตั้งเป็นจำนวนเท่าใด ให้นับรวมเป็นค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองด้วย ซึ่งรวมแล้วต้องไม่เกินจำนวนเงินตามวรรคหนึ่ง กรณีมีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลผู้สมัคร ส.ส.แบบแบ่งเขต ใช้ได้ไม่เกินคนละ 500,000 บาท กรณีเลือกตั้งใหม่เนื่องจากผู้สมัครได้รับคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือไม่มากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์ลงคะแนน ซึ่งจะต้องมีการรับสมัครใหม่เฉพาะตำแหน่งที่ไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ให้ผู้สมัครใช้จ่ายได้ไม่เกินคนละ 750,000 บาท แต่หากมีการเลือกตั้งใหม่อีกให้ใช้จ่ายได้ไม่เกินคนละ 500,000 บาท

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
4. การลงคะแนนเลือกตั้ง ส่วนที่ 7 (มาตรา 61-80) บัตรเลือกตั้งแบบสัดส่วนจะต้องมีช่องทำเครื่องหมายและหมายเลขของพรรคการเมืองและชื่อพรรคการเมืองครบทุกพรรคที่ส่งสมัครเลือกตั้งแบบสัดส่วนในเขตเลือกตั้งนั้น และมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย ทั้งนี้ อาจจัดให้มีภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองไว้ด้วยก็ได้ และบัตรเลือกตั้งแบบสัดส่วนต้องมีลักษณะแตกต่างที่สามารถจำแนกออกจากกันได้อย่างชัดเจน หีบบัตรเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งให้เป็นไปตามลักษณะและขนาดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ในวันเลือกตั้งให้เปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ตั้งแต่เวลา 08.00 นาฬิกา ถึงเวลา 15.00 นาฬิกา ก่อนเริ่มเปิดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง นับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้งนั้น และปิดประกาศจำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมดในที่เลือกตั้งนั้น ไว้ในที่เปิดเผย ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งไปแสดงตนต่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง โดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ ที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ และมีหมายเลขประจำตัวประชาชนของผู้ถือบัตรและรับมอบบัตรเลือกตั้งเพื่อไปลงคะแนนเลือกตั้ง	4. การลงคะแนนเลือกตั้ง ส่วนที่ 7 (มาตรา 61-80) บัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจะต้องมีช่องทำเครื่องหมายและหมายเลขของพรรคการเมืองและชื่อพรรคการเมืองพร้อมภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองครบทุกพรรคที่ส่งสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ และมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย และบัตรเลือกตั้งสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อต้องมีลักษณะที่แตกต่างที่สามารถจำแนกออกจากกันได้อย่างชัดเจน หีบบัตรเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งให้เป็นไปตามลักษณะและขนาดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ในวันเลือกตั้งให้เปิดการลงคะแนนเลือกตั้งตั้งแต่เวลา 08.00 นาฬิกา ถึงเวลา 15.00 นาฬิกา ก่อนเริ่มเปิดให้มีการลงคะแนนการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้ง นับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้งนั้น และปิดประกาศจำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมดในที่เลือกตั้งนั้น ไว้ในที่เปิดเผย ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งไปแสดงตนต่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง โดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชนบัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการ หรือหน่วยงานของรัฐที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ และมีหมายเลขประจำตัวประชาชนของผู้ถือบัตร และรับมอบบัตรเลือกตั้งเพื่อไปลงคะแนนเลือกตั้ง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
การลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องทำเครื่องหมายของหมายเลขผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในบัตรเลือกตั้ง และในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเครื่องหมายกากบาทในช่องทำเครื่องหมายไม่ประสงค์ลงคะแนนเลือกตั้งในบัตรเลือกตั้ง และพับบัตรเลือกตั้งเพื่อมิให้ผู้อื่นทราบว่าลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครผู้ใดหรือพรรคการเมืองใด หรือไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง แล้วให้นำบัตรเลือกตั้งนั้นใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเองต่อหน้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งใส่ในหีบบัตรเลือกตั้ง โดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการใดในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อแสดงว่ามีผู้มาแสดงตน เพื่อลงคะแนนเลือกตั้งโดยผิดไปจากความจริง หรือกระทำการใดอันเป็นเหตุให้มีบัตรเลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากความจริง หรือให้ผู้อื่นทราบว่าได้ลงคะแนนหรือไม่ลงคะแนนให้ผู้ใดหรือขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้งหรือเข้าไป ณ ที่ลงคะแนนเลือกตั้ง หรือมิให้ไปถึง ณ ที่ดังกล่าวภายในกำหนดเวลา ในกรณีที่การลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งแห่งใดไม่สามารถกระทำได้นั้นเนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดที่เลือกตั้งใหม่ หรือให้ประกาศงดลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน เมื่อถึงกำหนดเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศปิดการ	การลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องทำเครื่องหมายของหมายเลขผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในบัตรเลือกตั้ง และในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเครื่องหมายกากบาทในช่องทำเครื่องหมายไม่ประสงค์ลงคะแนนเลือกตั้งในบัตรเลือกตั้ง และให้พับบัตรเลือกตั้งเพื่อมิให้ผู้อื่นทราบว่าลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครผู้ใดหรือพรรคการเมืองใด หรือไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง แล้วให้นำบัตรเลือกตั้งนั้นใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเองต่อหน้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งใส่ในหีบบัตรเลือกตั้ง โดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการใดในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อแสดงว่ามีผู้มาแสดงตน เพื่อลงคะแนนเลือกตั้งโดยผิดไปจากความจริง หรือกระทำการใดอันเป็นเหตุให้มีบัตรเลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากความจริง หรือให้ผู้อื่นทราบว่าได้ลงคะแนนหรือไม่ลงคะแนนให้ผู้ใดหรือขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้งหรือเข้าไป ณ ที่ลงคะแนนเลือกตั้ง หรือมิให้ไปถึง ณ ที่ดังกล่าวภายในกำหนดเวลา ในกรณีที่การลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งแห่งใดไม่สามารถกระทำได้นั้นเนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดที่เลือกตั้งใหม่หรือให้ประกาศงดลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน เมื่อถึงกำหนดเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศปิดการ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
ลงคะแนนเลือกตั้ง และจ่ายบัตรเลือกตั้ง แล้วให้ทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งที่เหลืออยู่ให้เป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนนเลือกตั้งไม่ได้ แล้วให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจัดทำรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดจำนวนผู้มาแสดงตนและรับบัตรเลือกตั้ง และจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือ แล้วให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขณะนั้นทุกคนลงลายมือชื่อไว้ และประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่ในที่นั้นทราบ 4. การนับคะแนนและการประกาศผลการเลือกตั้ง ส่วนที่ 8 (มาตรา 81-93) การนับคะแนนเลือกตั้งให้กระทำ ณ ที่เลือกตั้ง โดยเปิดเผยจนเสร็จสิ้นในรวดเดียว ห้ามมิให้เลื่อนหรือประวิงการนับคะแนนเลือกตั้งในการนับคะแนนหากปรากฏว่ามีบัตรเสีย ให้แยกบัตรเสียออกไว้ต่างหากและห้ามมิให้นับบัตรเสียเป็นคะแนนไม่ว่ากรณีใด บัตรเลือกตั้งดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นบัตรเสีย 1. บัตรปลอม 2. บัตรที่มีได้ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกตั้ง บัตรเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองเกินหนึ่งพรรคการเมือง 3. บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนเลือกตั้งให้กับพรรคการเมืองที่ส่งสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนของพรรคการเมืองใด 4. บัตรที่ได้ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนแล้วทำเครื่องหมายในช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย	ลงคะแนนเลือกตั้ง และจ่ายบัตรเลือกตั้ง แล้วให้ทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งที่เหลืออยู่ให้เป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนนเลือกตั้งไม่ได้ แล้วให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจัดทำรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดจำนวนผู้มาแสดงตนและรับบัตรเลือกตั้ง และจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือ แล้วให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขณะนั้นทุกคนลงลายมือชื่อไว้ และประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่ในที่นั้นทราบ 4. การนับคะแนนและการประกาศผลการเลือกตั้ง ส่วนที่ 8 (มาตรา 81-93) การนับคะแนนเลือกตั้งให้กระทำ ณ ที่เลือกตั้ง โดยเปิดเผยจนเสร็จสิ้นในรวดเดียว ห้ามมิให้เลื่อนหรือประวิงการนับคะแนนเลือกตั้ง ในการนับคะแนนหากปรากฏว่ามีบัตรเสีย ให้แยกบัตรเสียออกไว้ต่างหากและห้ามมิให้นับบัตรเสียเป็นคะแนนไม่ว่ากรณีใด บัตรเลือกตั้งดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นบัตรเสีย 1. บัตรปลอม 2. บัตรที่มีได้ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกตั้ง 3. บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ทำเครื่องหมายลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครเกินหนึ่งคน หรือบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อที่ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองเกินหนึ่งพรรคการเมือง 4. บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนเลือกตั้งให้กับพรรคการเมืองที่ส่งสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด 5. บัตรที่ได้ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อ แล้วทำเครื่องหมายใน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
6. บัตรเสียอื่นที่มีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหลักหลังในบัตรตามมาตรา ๖ “เสีย” พร้อมทั้งระบุเหตุผลว่าเป็นบัตรเสียตามความในอนุมาตราใด และลงลายมือชื่อกำกับไว้ไม่น้อยกว่าสามคน เมื่อการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้น จำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมด จำนวนบัตรเลือกตั้งที่ใช้ และจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือจากการลงคะแนนเลือกตั้ง ทั้งนี้ ให้กระทำโดยเปิดเผย และรายงานผลการนับคะแนนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งโดยเร็ว เมื่อคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งดำเนินการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเก็บเอกสารและสิ่งของต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ไว้ในหีบบัตรเลือกตั้งแต่ละประเภทการเลือกตั้ง 1. บัตรเลือกตั้งที่นับเป็นคะแนนแล้ว บัตรที่มีการทำเครื่องหมายลงในช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง และบัตรเสีย โดยแยกแต่ละประเภทบรรจุในถุงวัสดุใส 2. แบบกรอกคะแนนที่ได้ใช้ในการกรอกคะแนนทั้งหมด 3. รายงานผลการนับคะแนน 4. ประกาศผลการนับคะแนน	ช่องที่ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย 6. บัตรเสียอื่นที่มีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้งหลักหลังในบัตรตามมาตรา ๖ “เสีย” พร้อมทั้งระบุเหตุผลว่าเป็นบัตรเสียตามความในอนุมาตราใด และลงลายมือชื่อกำกับไว้ไม่น้อยกว่าสามคน เมื่อการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งเสร็จสิ้น ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้น จำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมด จำนวนบัตรเลือกตั้งที่ใช้ และจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือจากการลงคะแนนเลือกตั้ง ทั้งนี้ ให้กระทำโดยเปิดเผย และรายงานผลการนับคะแนนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งโดยเร็ว เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้งดำเนินการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเก็บเอกสารและสิ่งของต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ไว้ในหีบบัตรเลือกตั้งแต่ละประเภทการเลือกตั้ง 1. บัตรเลือกตั้งที่นับเป็นคะแนนแล้ว บัตรเลือกตั้งที่มีการทำเครื่องหมายลงในช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนน และบัตรเสีย โดยแยกแต่ละประเภทและบรรจุในถุงวัสดุใส 2. แบบกรอกคะแนนที่ได้ใช้ในการกรอกคะแนนทั้งหมด 3. รายงานผลการนับคะแนน 4. ประกาศผลการนับคะแนน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
จากนั้นปิดหีบบัตรเลือกตั้งพร้อมทั้งใส่กุญแจหรืออุปกรณ์อื่นแทนกุญแจทุกแห่งและให้ประจำครั้งทับกุญแจเสร็จแล้วให้มัดหีบบัตรเลือกตั้งด้วยเชือกแล้วผูกปมเชือกไว้ด้านข้างหีบบัตรเลือกตั้งและประจำครั้งทับปมเชือก หรือกระทำการด้วยวิธีการอื่นใดที่สามารถป้องกันมิให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งได้ ถ้าการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งใดไม่สามารถกระทำได้ หรือไม่สามารถนับคะแนนได้จนเสร็จสิ้นอันเนื่องจากเกิดเหตุจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่น ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนสำหรับหน่วยเลือกตั้งนั้นแล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำหนดวัน เวลา และสถานที่นับคะแนนต่อไปโดยเร็ว การรวมผลคะแนนเลือกตั้งของการเลือกตั้งแบบสัดส่วนในแต่ละเขตเลือกตั้งให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งรวมคะแนนเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนของทุกหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เพื่อรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด 2. เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับผลคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนจากทุกเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการรวมผลคะแนนเลือกตั้งจากทุกเขตเลือกตั้งดังกล่าว เพื่อส่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดของจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งใน	จากนั้นปิดหีบบัตรเลือกตั้งพร้อมทั้งใส่กุญแจหรืออุปกรณ์อื่นแทนกุญแจทุกแห่ง และให้ประจำครั้งทับกุญแจเสร็จแล้วให้มัดหีบบัตรเลือกตั้งด้วยเชือกแล้วผูกปมเชือกไว้ด้านข้างหีบบัตรเลือกตั้งและประจำครั้งทับปมเชือก หรือกระทำการด้วยวิธีการอื่นใดที่สามารถป้องกันมิให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งได้ ถ้าการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งใดไม่สามารถกระทำได้ หรือไม่สามารถนับคะแนนได้จนเสร็จสิ้น อันเนื่องจากเกิดเหตุจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่น หรือด้วยความจำเป็นตามสภาพที่อาจมีผลต่อความปลอดภัย ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนสำหรับหน่วยเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำหนดวัน เวลา และสถานที่นับคะแนนต่อไปโดยเร็ว การรวบรวมผลคะแนนเลือกตั้งของการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง รวมคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของทุกหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เพื่อรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด 2. เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับผลคะแนนการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจากทุกเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตาม 1. แล้ว ให้ดำเนินการรวมผลคะแนนเลือกตั้งจากทุกเขตเลือกตั้งแล้วส่งผลการรวมคะแนนดังกล่าวให้คณะกรรมการ

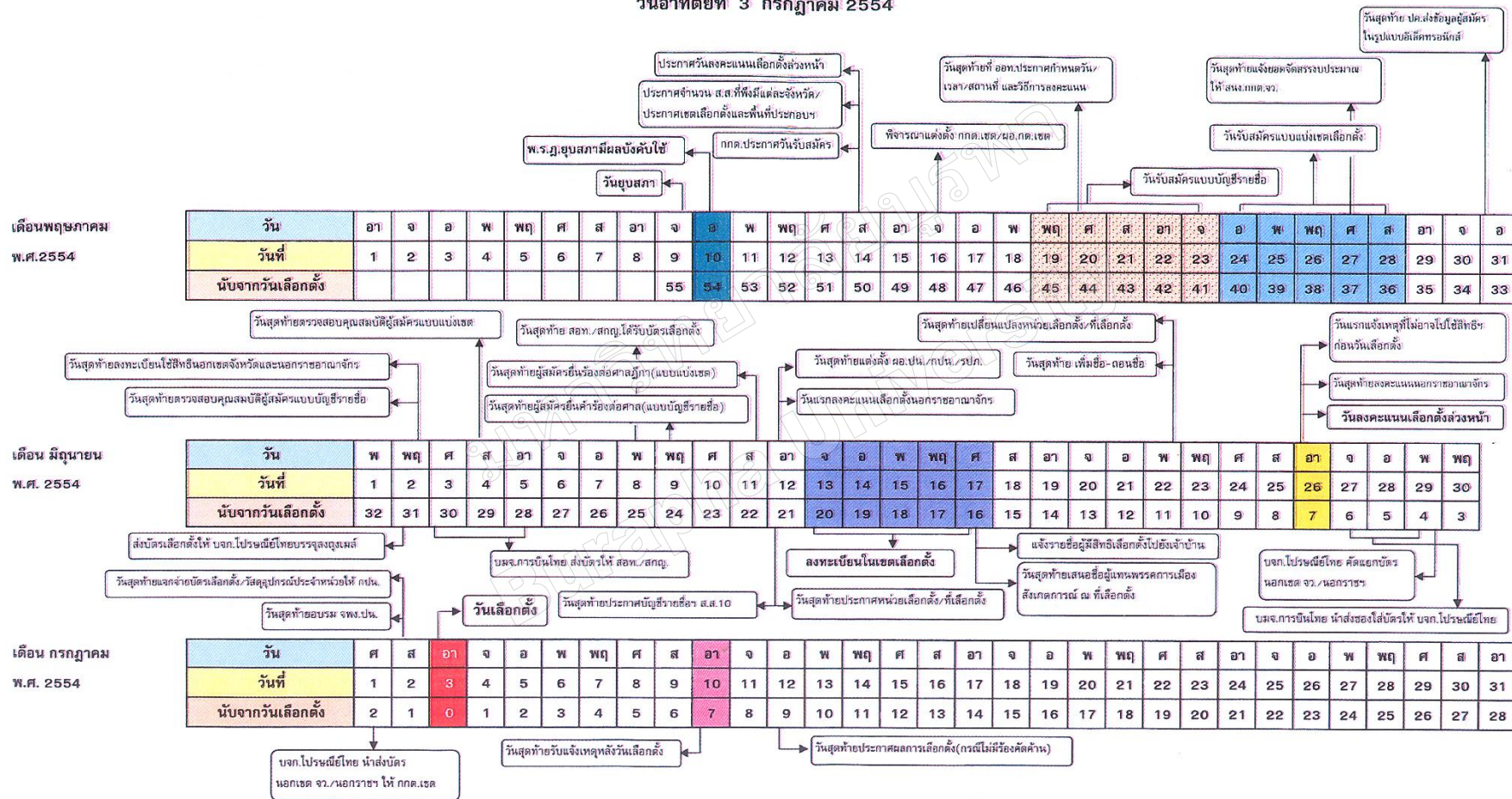
ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
เขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้เป็นผู้รวมผลคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนของเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้น เพื่อรวมผลคะแนนเลือกตั้งและประกาศผลการรวมคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนในเขตเลือกตั้งนั้น แล้วส่งผลการรวมคะแนนดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยพลัน เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับผลรวมคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนของแต่ละเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนแล้ว ให้ดำเนินการคำนวณสัดส่วนเพื่อหาผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนในแต่ละเขตเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้ 2.1 ให้รวมผลคะแนนทั้งหมดที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครในเขตนั้นได้รับคะแนนในเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้น 2.2 ให้นำคะแนนรวมจาก (2.1)หารด้วยผลลัพธ์ที่ได้ให้ถือเป็นคะแนนเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนหนึ่งคน 2.3 ในการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งแต่ละพรรคการเมืองจะได้รับให้นำคะแนนรวมของแต่ละพรรคการเมืองที่ได้รับหารด้วยคะแนนเฉลี่ยตาม (2.2) ผลลัพธ์ที่ได้เป็นจำนวนเต็ม คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ โดยเรียงลำดับจากรายชื่อแรกของบัญชีรายชื่อเป็นลำดับไป 2.4 ในกรณีที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนที่พรรคการเมืองได้รับรวมกันทุกพรรคการเมืองในเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนมีจำนวนไม่ครบสิบคน ให้พรรคการเมืองที่มีผลลัพธ์ตาม (2.3) เป็นเศษ และพรรคที่ได้คะแนนไม่ถึงจำนวนตาม (2.2) พรรคใดมีคะแนนหรือคะแนน	การเลือกตั้งโดยพลัน เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับผลรวมคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแล้ว ให้ดำเนินการคำนวณสัดส่วนเพื่อหาผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ดังต่อไปนี้ 2.1 ให้รวมผลคะแนนทั้งหมดที่พรรคการเมืองได้รับคะแนนจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น 2.2 ให้นำคะแนนรวมจาก (2.1) หารด้วยหนึ่งร้อยยี่สิบห้า ผลลัพธ์ที่ได้ให้ถือเป็นคะแนนเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อหนึ่งคน 2.3 ในการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งแต่ละพรรคการเมืองจะได้รับให้นำคะแนนรวมของแต่ละพรรคการเมืองที่ได้รับ หารด้วยคะแนนเฉลี่ยตาม (2.2) ผลลัพธ์ที่ได้เป็นจำนวนเต็ม คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ โดยเรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น 2.4 ในกรณีที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองได้รับรวมกันทุกพรรคการเมืองมีจำนวนไม่ครบหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคน ให้พรรคการเมืองที่มีผลลัพธ์ตาม (3) เป็นเศษที่มีจำนวนมากที่สุด ได้รับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเพิ่มเติมขึ้นอีกหนึ่งคนเรียงตามลำดับ จนกว่าจะมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองทั้งหมดได้รับรวมกันครบจำนวนหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคน ในการดำเนินการตาม (4) ถ้ามีคะแนนเท่ากัน ให้พรรคการเมืองที่มีคะแนนเท่ากันจับฉลากโดยตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีคะแนนเท่ากันภายในวันและเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

2550	2554
เหลือจำนวนมากที่สุด ได้รับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนหนึ่งคนตามลำดับ จนกว่าจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนที่พรรคการเมืองทั้งหมดได้รับรวมกันครบจำนวนสิบคน 2.5 ในการดำเนินการตาม (2.4) ถ้ามีคะแนนเท่ากัน ให้พรรคการเมืองที่มีคะแนนเท่ากันจับสลากโดยตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีคะแนนเท่ากันภายในวันและเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนครบจำนวนที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนของแต่ละพรรคการเมืองที่จะได้รับตามผลการคำนวณข้างต้น จะต้องไม่เกินจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนเท่าที่มีอยู่ในแต่ละบัญชีรายชื่อผู้สมัคร เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับผลการนับคะแนนแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา 87 และดำเนินการคำนวณสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนของแต่ละพรรคการเมืองในแต่ละเขตเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งว่าผู้สมัครผู้ใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบสัดส่วน เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ให้รับส่งผลการเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนของทุกพรรคการเมืองในแต่ละเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนไปยังประธานรัฐสภาเพื่อทราบ และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งนำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา	เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อครบจำนวน จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองที่จะได้รับตามผลการคำนวณข้างต้น จะต้องไม่เกินจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเท่าที่มีอยู่ในแต่ละบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองนั้นได้จัดทำขึ้น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับผลการนับคะแนนแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และดำเนินการคำนวณสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองตาม แล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้ง ว่าผู้สมัครผู้ใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ให้ส่งผลการเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของทุกพรรคการเมืองไปยังประธานรัฐสภาเพื่อทราบโดยเร็ว และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งนำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา

แผนงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป พ.ศ.2554
วันอาทิตย์ที่ 3 กรกฎาคม 2554

ภาพที่ 4 แผนงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป พ.ศ. 2554

ขั้นตอนการทำงาน

1. สรรหาบุคคลเพื่อเข้ามาเป็นกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง พร้อมกับการดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่
2. พระราชกฤษฎีกายุบสภามีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2554
3. คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง
4. คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศเรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้ง และการกำหนดวันเลือกตั้ง
5. ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ร่วมประชุมเพื่อออกประกาศกำหนดสถานที่รับสมัคร
6. เปิดการรับสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประจำเขตเลือกตั้ง สำหรับผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นผู้กำหนดสถานที่รับสมัคร และจะมีการจับสลากเบอร์ของผู้สมัคร
7. หลังการรับสมัครเสร็จสิ้น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศรายชื่อผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณสมบัติครบถ้วน/ ไม่มีลักษณะต้องห้าม เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งรับทราบ
8. ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มเข้าสู่กระบวนการหาเสียง ตามหลักเกณฑ์และข้อห้ามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด
9. วันเลือกตั้ง/ วันลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
10. การนับคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งจะมีการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งและรวมผลคะแนนส่งมาให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดรวบรวมและส่งผลไปยังสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกลางเพื่อประมวลผล
11. คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
12. หลังจากประกาศผลคะแนน ไม่เกิน 30 วัน คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศผลผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อ

แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง (สมบัติ จันทรวงศ์, 2529, หน้า 315-324) กล่าวคือ เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางและทั่วถึง เพื่อเป็นการแสดงออกในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง และในฐานะที่เป็นกระบวนการทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองทั้งปวงของประชาชนตั้งแต่การแสดงความคิดเห็นติดตามข่าวสารการเมือง การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง และการรณรงค์ทางการเมืองต่าง ๆ กระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการอบรมหล่อหลอมการบ่มเพาะและการปลูกฝังทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในที่สุด

ไวน์เนอร์ นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้ทำการรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายไว้ โดยแบ่งออกเป็น 10 ความหมาย ดังนี้ (กาญจนาวัลย์ ปานเพ็ญ, 2545, หน้า 16)

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศเพื่อให้สนองตอบความต้องการ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือในการเลือกผู้นำรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองว่าถูกต้อง
4. การให้มีผู้แทนเพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
5. การแยกตนเองออกจากการเมือง (Alienation) หรือความเฉยชา หรือความเมินเฉยทางการเมือง เป็นการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง หรือไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย
6. ความกระตือรือร้น ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมืองหรือเป็นผู้ที่ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง
7. การต่อเนื่องอย่างคงที่ (Persistence Continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน และมีการจัดหรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด
8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการกระทำต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ
9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติเท่านั้น

10. การกระทำที่มีลักษณะเป็น “การกระทำทางการเมือง”

จากความหมายทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ไวน์เนอร์ (Weiner) ได้นำมาสรุปไว้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำโดยความสมัครใจใด ๆ ซึ่งไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่ จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ทิพาพร พิมพ์สุทธี (2521, หน้า 204-205) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละคน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจของรัฐบาล เรียกว่า “การมีส่วนร่วมโดยตรง” (Autonomous Participation) และการมีส่วนร่วมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายทางอ้อม นอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า “การมีส่วนร่วมโดยการถูกระดม” (Mobilized Participation)

จรรยา สุภาพ (2524, หน้า 333) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะมีในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจและกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล และในทางการเมือง หรือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

สุจิต บุญบงการ (2531, หน้า 36) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าร่วมประชุม ระดมความคิดเห็น การสัมมนาทางการเมืองเพื่อเพิ่มพูนความรู้มากขึ้นซึ่งเป็นการลดระดับความเป็นปฏิกิริยา ก่อให้เกิดบรรยากาศของการแก้ปัญหาาร่วมกัน และให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากที่สุดภายใต้ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง 6 ประการ คือ (1) สิทธิการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (2) สิทธิการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น (3) สิทธิการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (4) สิทธิการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น (5) สิทธิการออกเสียงประชามติ และ (6) สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็น

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถจำแนกได้เป็นสองประเภทคือ

1. การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา
2. การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดการทรัพยากรโดยอยู่ในมาตรฐานเดียวกันและประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

โดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจ ให้แก่ประชาชน/กลุ่ม/องค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระการทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้

การจะเกิดสภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น จะต้องเกิดสภาพการณ์หรือเงื่อนไขสำคัญคือ การมีความตระหนักและความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนที่มีจำนวนมากพอต่อการริเริ่มโครงการ/กิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดเพื่อที่จะการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความต้องการของส่วนรวม ทั้งนี้ ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกชน บุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการโดยมีลักษณะเป็นการกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ (กรรณิการ์ ชมดี, 2524) สอดคล้องกับ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545) ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เข้มแข็ง ต้องเป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง (Self-Government Democracy) เป็นการร่วมกันกระทำกิจเพื่อส่วนรวมหรือแก้ปัญหาให้ส่วนรวม โดยการรวมกันเป็น ชุมชน ชุมชน ชุมชน สมาคม ในท้องถิ่น

ภูมิภาค หรือประเทศชาติ การปกครองในลักษณะนี้ ต้องอาศัยการเสียสละผลประโยชน์เฉพาะตน เฉพาะกลุ่ม เพื่อส่วนรวม หรือการประสานผลประโยชน์เฉพาะตน เฉพาะกลุ่มเข้ากับผลประโยชน์ส่วนรวม พร้อมด้วยการปลูกจิตสำนึกหรือคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมือง (Civic Virtue) ให้แก่ประชาชนด้วย

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participatory Theory)

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative Theory) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative Theory)

ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น (ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2532)

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นคือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม (ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2532) อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยังเป็นการควบคุม กำกับและตรวจสอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจในการควบคุมตรวจสอบผ่านตัวแทน (Representative Democracy) โดยประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตนนั่นเอง (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2545)

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่มีกิจกรรมทางการเมืองหลายอย่างรวมกันอยู่ รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมอาจเน้นหรือให้ความสำคัญแตกต่างกันไป บาร์เบอร์ (Barber, 1972 อ้างถึงใน พรพนต ปกครอง, 2549, หน้า 9) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น บริหารงาน กำหนดนโยบาย และการตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม แต่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเอง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งเสรี แต่กำหนดกติกาเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าควบคุมความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครองเพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

ฮันทิงตัน และ เนลสัน (Huntington & Nelson, 1976 อ้างถึงใน พรพณต ปกครอง, 2549, หน้า 10) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในลักษณะที่คล้ายกันแต่ได้เพิ่มรูปแบบบางรูปแบบที่สำคัญเพื่อให้ความสมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหามากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง หมายถึง กิจกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมรณรงค์การหาเสียงเลือกตั้ง
 2. การลอบบี้ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยให้ข้อมูลเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์
 3. กิจกรรมองค์กร เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใด ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจเป็นผลประโยชน์ของส่วนร่วมก็ได้
 4. การติดต่อ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือข้าราชการเป็นการส่วนตัว โดยปกติจะมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวหรือครอบครัว
 5. การใช้กำลังรุนแรง หรือ กิจกรรมที่พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เช่น กิจกรรมรัฐประหาร การสังหารผู้นำทางการเมือง
- อีกทั้งยังได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองการปกครอง 3 ประการคือ

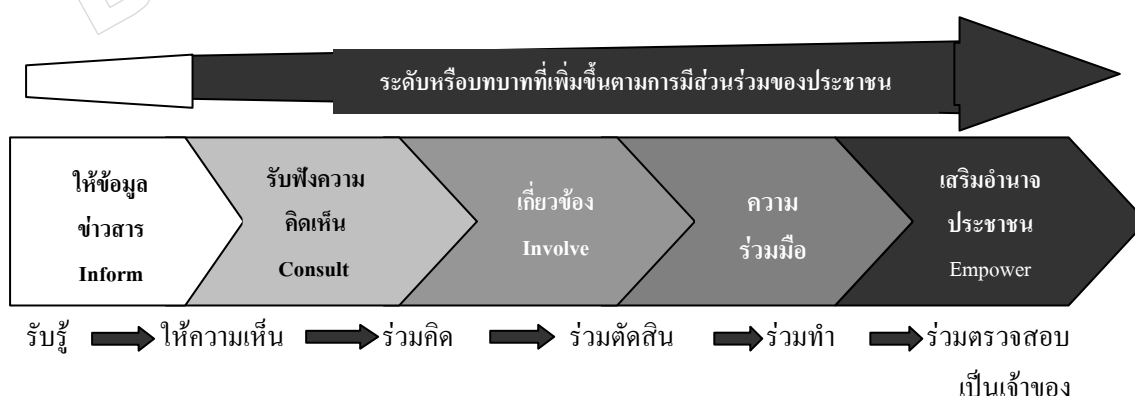
1. การลงคะแนนเลือกตั้ง (Voting) การปกครองในระบอบประชาธิปไตย จำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ การปกครองซึ่งประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง และการปกครองซึ่งประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางสภาผู้แทน การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนี้เป็นการแสดงออกทางเจตนาของประชาชนต่อวิธีกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ การแสดงเจตจำนงดังกล่าวนี้จะมีคามหมายจริง ๆ หรือมีผลตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชนอย่างจริงจังและการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดด้วย หากประชาชนสำนึกถึงคุณค่าของความร่วมมือมากย่อมจะทำให้ประชาชนสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้แทนได้มาก
2. การใช้วิธีบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Method of Pressure and Persuasion) เมื่อประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนในสภาแล้ว มิใช่ว่าจะหมด

หน้าที่เพียงเท่านั้น ประชาชนควรจะต้องติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนราษฎรด้วยว่าได้ทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ หรือไม่ เมื่อมีเหตุอันทำให้ผู้แทนราษฎรบางคนไม่มีความสามารถหรือปฏิบัติตนไม่ถูกต้องและเหมาะสม ประชาชนก็สามารถตรวจสอบและแสดงให้รู้ถึงเจตนาของตนเพื่อควบคุมและทำให้ผู้ชนะการเลือกตั้งจำเป็นต้องคอยติดตามรับฟังความคิดเห็นและความเคลื่อนไหว ความคิดเห็นของประชาชน เพื่อผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชนให้ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสันติวิธี โดยการรวมกลุ่มทางการเมืองที่เรียกว่า กลุ่มผลประโยชน์เพื่อใช้ในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรับฟัง และถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน โดยรวมเป็นพรรคการเมืองก็ได้ ซึ่งตามแบบแผนการศึกษาพฤติกรรม การเลือกตั้งยอมรับว่าพรรคการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์สามารถมีอิทธิพลหรือมีวิธีการบังคับ หรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการแบบหนึ่ง ที่ดีกว่าปล่อยให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือมีการกระทำแบบกระจัดกระจาย

3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ ในรูปแบบนี้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการแสดงสิทธิที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ เป็นการแสดงออกซึ่งการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนซึ่งมิได้จำกัดเฉพาะในการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังมีส่วนร่วมโดยการใช้อำนาจทางการเมืองโดยตรงด้วย

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

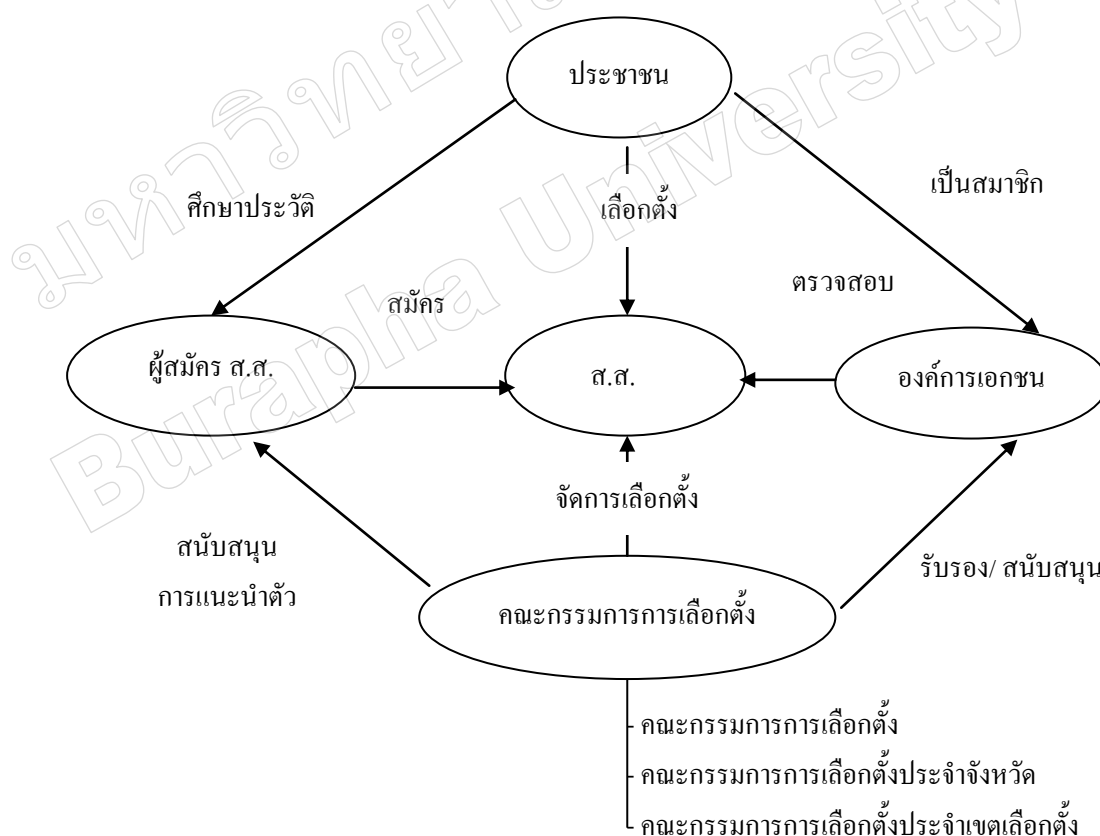
การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีต้องใช้เวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่าย และความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ฉะนั้นจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่กล่าวมาข้างต้น ดังจะเห็นได้ตามแผนภูมิข้างล่างนี้

ภาพที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งของประชาชน

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้รับรองอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย คนไทยทุกคนมีความเป็นเจ้าของอำนาจอตตลอดเวลา ซึ่งประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ เป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของตน ของชุมชน สังคม และรัฐชาติ สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง และการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐที่ระดับ (มาตรา 76) ฉะนั้นการดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จึงต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งให้มากที่สุด องค์ประกอบของการเลือกตั้งที่สำคัญที่สุดมี 4 กลุ่มคือ กลุ่มผู้จัดการเลือกตั้ง (คณะกรรมการการเลือกตั้ง), กลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (ประชาชน), กลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้ง (นักการเมือง) และกลุ่มผู้ตรวจสอบการเลือกตั้ง (องค์การเอกชน) ซึ่งจะเห็นได้ดังตารางแผนภูมิข้างล่าง

ภาพที่ 6 การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), 2549)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งองค์กร International Association for Public Participation (IAP) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ คือ

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำสุด ซึ่งเป็นระดับที่มีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะ เป็นก้าวแรกของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารมีหลายช่องทาง เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และมีผลต่อประสิทธิภาพต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น

1. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล คือ พันธุกรรม ความต้องการทางบุคลิกภาพ ความต้องการทางจิตใจ ร่างกาย และความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคน
2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งพิจารณาจาก

2.1 สถาบันทางการเมืองที่มีความชอบธรรม ถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปกครอง คือจะต้องมีการจัดระเบียบปฏิบัติ การกระทำการตัดสินใจนโยบาย เจ้าหน้าที่ และผู้นำของรัฐบาลให้ได้การยอมรับจากประชาชน เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบด้วยความมั่นคง และการพัฒนาอุตสาหกรรม การเปลี่ยนสภาพจากชนบทเป็นเมือง และการเปลี่ยนในระดับการศึกษาของประชาชน

2.3 สภาพการเลือกตั้ง ได้แก่ การกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการเมือง เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง อายุ การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการจำกัดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และยังรวมถึงการบริหารงานเลือกตั้งที่จะดูแลให้ประชาชนมาเลือกตั้งหรือไม่ เช่น การกำหนดหน่วยเลือกตั้งว่าอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หรือไม่ การประชาสัมพันธ์ที่ประชาชนเห็นคุณค่าของการเลือกตั้ง การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2.4 อิทธิพลของวัฒนธรรม ประชาชนจะได้รับการถ่ายทอดแบบแผนทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลานานเกี่ยวกับการปฏิบัติ คุณค่าความเชื่อได้หล่อหลอมบุคคลในชาติให้มีพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมือง เช่น การปรับตัวของชาติให้มีความสอดคล้องกับระบบการเมือง หรือไม่

2.5 อิทธิพลของกลุ่ม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในสังคม เนื่องจากจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกันภายในกลุ่ม ซึ่งได้มีการถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อและทัศนคติที่คล้ายคลึงให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม

2.6 อิทธิพลของสื่อมวลชน มีบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสารความเคลื่อนไหวและค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมือง ช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การปรับวิถิค่านิยมเพื่อการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการให้ความรู้ ความคิด ประสพการณ์ ค่านิยม ข้อเท็จจริง ทัศนคติ แบบแผนในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน

ดังนั้น สิ่งแวดล้อมทางการเมือง จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของประชาชน ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นตัวกำหนดแบบแผนและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในสังคม (พรปณต ปกครอง, 2549, หน้า 13-14)

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกตั้ง และสามารถเข้ามามีบทบาทการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนสามารถทำให้ประชาชนมีทัศนคติต่อการจัดการเลือกตั้งไปในทิศทางที่ดี ซึ่งจะทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางลบของประชาชนต่อการจัดการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participative Democracy)

แนวทางในการพัฒนาการเมืองของไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 นั้น ได้กล่าวไว้ว่า เป็นแนวทางที่ตั้งอยู่บนหลักการของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ไปพร้อม ๆ กับการแก้ไขปัญหาคือพื้นฐานของระบอบการเมืองเก่าด้วย

หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ

1. หลักการกระจายอำนาจและการตัดสินใจทางการเมือง
2. หลักการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเมืองโดยตรง
3. หลักการส่งเสริมบทบาทและอำนาจการตัดสินใจทางการเมืองและมวลชนคนทั่วไป

ระดับชาวบ้าน หรือการสร้างนักการเมืองชาวบ้าน แทนนักการเมือง

4. หลักการส่งเสริมบทบาททางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่างที่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชน

เจตนารมณ์ หลักการ และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน จึงเป็นการวางรากฐานในการสนองตอบต่อการพัฒนาการเมืองของไทย ตามแนวทางระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นสำคัญ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการจำกัดการควบคุมและการตรวจสอบอำนาจรัฐทั้งในส่วนของการเข้าสู่อำนาจและการใช้อำนาจของผู้ปกครองและองค์กรรัฐด้านต่าง ๆ

บทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาทางการเมืองของไทยในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงได้มุ่งออกแบบการเมืองใหม่ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการเมืองดังกล่าวภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงการเมืองของนักการเมืองให้เป็นการเมืองของพลเมือง โดยเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้พลเมืองและปรับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเป็นประชาธิปไตย โดยมีส่วนร่วมของพลเมือง
2. การทำให้ระบบการเมืองและระบบข้าราชการมีความสุจริตและมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจ โดยเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ ครอบคลุมทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพและส่งเสริมให้นายกรัฐมนตรีมีภาวะความเป็นผู้นำ เพื่อแก้ปัญหาบ้านเมืองได้อย่างแท้จริงและรัฐสภามีประสิทธิภาพ

โดยที่ประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้บัญญัติสาระสำคัญที่เอื้อต่อการเข้าไปมีบทบาทการเมืองของประชาชนในหลายประการด้วยกัน เช่น การเพิ่มสิทธิและเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและชุมชน ทั้งบทบาทในทางนิติบัญญัติและการบริหาร การตรวจสอบการเข้าสู่อำนาจ โดยการเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งเป็นแบบผสมระหว่าง

ระบบแบ่งเขต และระบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง การจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นเป็นองค์กรอิสระในการควบคุมและจัดการเลือกตั้ง การเพิ่มและการปรับปรุงมาตรการป้องกันการซื้อเสียงโดยการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ การนับคะแนนพร้อมกัน ณ สถานที่เดียวกันในเขตเลือกตั้งและการตรวจสอบและกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายสูงสุดในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง การปฏิรูปพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ การถอดถอนออกจากตำแหน่ง การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น การแยกหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากฝ่ายบริหาร โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เฉพาะออกกฎหมายและทำหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายบริหารได้มากขึ้น และให้รัฐมนตรีสามารถบริหารประเทศได้อย่างเต็มที่มากขึ้น การทำให้นายกรัฐมนตรีมีฐานะและภาวะผู้นำสูงขึ้น เพื่อควบคุมคณะรัฐมนตรีให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกคณะรัฐมนตรีได้โดยฝ่ายนิติบัญญัติมีความเข้มข้นมากขึ้น ครอบคลุมทั้งมาตรการทางการเมืองและมาตรการทางกฎหมาย การกำหนดให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน และมีอำนาจหน้าที่กว้างขวางหลายประการ และการเพิ่มอำนาจการตัดสินใจของประชาชน โดยการออกเสียงประชามติ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้มแข็ง หรือที่เรียกว่าสร้างความสามารถทางการเมืองของประชาชน (Citizen Competence) ให้เป็นรากฐานรองรับพร้อม ๆ กันไปกับการมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวย ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเวลา ขั้นตอน และปัจจัยที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถทางการเมืองสูงขึ้น (Political Competence) โดยการจัดให้มีการฝึกฝน ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ทักษะความรู้กันอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะของการต่อสู้ทางการเมืองในวิถีทางสันติที่ช่วยในการประนีประนอมและประสานประโยชน์
2. การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน (Civil Culture) โดยจัดให้มีการสร้างขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี แนวความคิด และจริยธรรมที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานอ้างอิงร่วมกันได้ หรือเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดแบบแผนทางการเมืองร่วมกันได้
3. การส่งเสริมสถาบันทางการเมืองของประชาชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น (Political Institutionalization) โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นระบบ มีการกระจายอย่างทั่วถึง

สามารถพึ่งพาตัวเองได้ และมีความคงทน สามารถเผชิญกับปัญหาและแรงกดดันได้อย่างหนักแน่น มั่นคง ตลอดจนมีการพัฒนาและหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงผู้นำและบุคลากรที่มีความสามารถได้โดยราบรื่น และถ่ายโอนภารกิจอย่างต่อเนื่อง

4. การส่งเสริมขบวนการทางการเมืองของประชาชน (Political Movement) ให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม และมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับส่วนอื่นของสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาให้ก้าวหน้าสูงขึ้น

5. การส่งเสริมเครือข่ายทางการเมืองของประชาชน (Political Network) ให้มีการเชื่อมโยง และการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันกับภายนอก ทั้งในทางราบและทางตั้ง มีการแบ่งงานกันทำและมีการยึดโยงกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

6. การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนให้แพร่หลาย (Political Communication) โดยจัดให้มีระบบสารสนเทศ มีระบบทางด่วนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพจับใจทั่วถึง และกระจายอย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูล และการปรับความทันสมัยของข้อมูล ตลอดจนระบบการบริการและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสูงและยืดหยุ่นสูงด้วย

7. การส่งเสริมมาตรการและกลยุทธ์ทางการเมืองของประชาชน (Political Strategy) โดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง และเป้าหมายทางการเมืองที่ต้องการบรรลุด้วย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิ และเสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย โดยเฉพาะมาตรการและกลยุทธ์ที่สำคัญที่จำเป็นต้องใช้ในการประสานประโยชน์และลดความขัดแย้ง การกดดัน เกรจา ต่อรอง ควบคุมตรวจสอบ การเจาะลึกและเกาะติดกับกรณีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การเรียกร้องหรือ แม้แต่การสร้างแนวร่วมพันธมิตร การสร้างอิทธิพลรูปแบบต่าง ๆ ต่อองค์กรของรัฐ

8. การส่งเสริมบรรทัดฐานทางการเมืองของประชาชน (Political Norm) โดยการจัดให้มีการสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝังและสืบสานจารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคประชาชน ขึ้นมารองรับอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

9. การส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมืองของประชาชน (Political Socialization) โดยจัดให้มีความรู้ความเข้าใจ สร้างทัศนคติ ค่านิยม และหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเมืองในภาคประชาชนในระหว่างเครือข่ายการเมืองภาคประชาชนด้วยตนเอง

10. การส่งเสริมให้มีการสร้างผู้นำประชาชนทดแทน (Political Reproduction) โดยจัดให้มีการพัฒนาบุคลากร หรือทรัพยากรบุคลากรทางการเมืองภาคประชาชน สร้างยุวชนการเมือง

ภาคประชาชน มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษา เรียนรู้ และฝึกฝนทักษะใหม่ที่มีความก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

11. การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Leadership) โดยจัดให้มีการส่งเสริมภาวะผู้นำใหม่ทางการเมืองที่ไม่เน้นการแข่งขันทางอำนาจ หรือเพื่อการแข่งขันเข้ากุมอำนาจรัฐ แต่เน้นความสำคัญของการมีภาวะผู้นำทางการเมืองแบบพลเมือง รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างวิบุรุษมวลชนด้วย

12. การส่งเสริมให้ประชาชนมีทางเลือก (Alternative Politics) โดยจัดให้มีการสร้างทางเลือกใหม่ให้แก่ประชาชน นอกเหนือจากแบบแผนดั้งเดิมที่เน้นการมีส่วนร่วมแบบทางอ้อม โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมแบบทางตรงมากขึ้น ให้มีสิทธิมีส่วนในการตัดสินใจที่แท้จริง ขยายโอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายนำในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ โดยเฉพาะในการแก้วิกฤตการณ์หรือปัญหาสำคัญทั้งระดับชุมชนและระดับชาติ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาตนเองระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง

13. การส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Ideology) โดยการจัดให้มีการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองภาคประชาชนแยกเป็นเอกเทศต่างหากจากกรอบอุดมการณ์ทางการเมือง ที่พรรคการเมืองนำเสนอ และสามารถสร้างแรงบันดาลใจทางการเมืองให้แก่ประชาชนด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ (กระมล ทองธรรมชาติ, ม.ป.ป., หน้า 203-209)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้สรุปความหมายและคำนิยามของความคิดเห็นไว้ดังนี้
 ชอร์ และไวท์ (Shaw & Wright, 1976, p. 320) กล่าวว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่า (Evaluation Judgment) หรือทัศนะ (Point of View) เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ

พ.อ.ไมตรี เตชานุบาล (2549, หน้า 18) ได้สรุปว่า ความคิดเห็น หรือความรู้สึกลึกซึ้งของคนที่แสดงออกถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในอันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริง หรือประเมินจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อม อาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งนั้นก็ได

อัญชลี จันทลออ (2549, หน้า 7) ได้สรุปความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกถึงความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ หรือการวินิจฉัย พิจารณา ความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจทำด้วยคำพูดหรือการเขียนก็ได้ ซึ่งอาจเกิดจากการประเมินผลสิ่งนั้น โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ อารมณ์ ประสบการณ์

และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในขณะนั้นเป็นพื้นฐานของการแสดงออก ความคิดเห็นนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา และบุคคลอื่นอาจเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเรื่องเดียวกันก็ไม่จำเป็นที่บุคคลต้องมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคล ที่ได้รับว่าจะมีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด

ทั้งนี้ฟอสเตอร์ (Foster, 1952, p. 119) ได้สรุปเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า เกิดจากมูลเหตุ

2 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล หมู่คณะ เรื่องราวหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยความคิดเห็นจะเกิดขึ้นในตัวบุคคล จากการได้พบเห็น ความคุ้นเคย ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์ตรง และจากการได้ยินได้ฟังเห็นรูปถ่ายหรืออ่านจากหนังสือโดยไม่ได้พบเห็นของจริง ถือว่าเป็นประสบการณ์ทางอ้อม

2. ระบบค่านิยมและการตัดสินใจค่านิยมหากแต่ละกลุ่มมีค่านิยมและตัดสินใจค่านิยมไม่เหมือนกันความคิดเห็นในสิ่งต่าง ๆ ก็จะแตกต่างกันไปด้วย

นอกจากมูลเหตุข้างต้นแล้ว ออสแคมป์ (Oskamp, 1997, pp. 119-133) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความคิดเห็น นอกเหนือจากประสบการณ์ คือ

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระ ได้แก่ อวัยวะต่าง ๆ ของบุคคลที่ใช้รับรู้ความผิดปกติของอวัยวะ ความบกพร่องของอวัยวะสัมผัสซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นไม่ติดต่อบุคคลภายนอก

2. อิทธิพลของผู้ปกครอง คือ เมื่อเป็นเด็กผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และให้ข้อมูลแก่เด็กได้มาก ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและความคิดเห็นของเด็กด้วย

3. ทักษะและความคิดเห็นของกลุ่ม คือ เมื่อบุคคลเจริญเติบโตย่อมจะต้องมีกลุ่มและสังคม ดังนั้นความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อน กลุ่มอ้างอิง หรือการอบรมสั่งสอนในโรงเรียน หน่วยงานที่มีความคิดเห็นเหมือนหรือแตกต่างกัน ย่อมจะส่งผลต่อความคิดเห็นของบุคคลด้วย

4. สื่อมวลชน คือ สื่อต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอันได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นปัจจัยอันหนึ่งที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

จากแนวความคิดข้างต้น จะเห็นว่าความคิดเห็นของบุคคลที่แสดงออกนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย ระดับบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะงาน ระยะเวลาการทำงาน อาชีพ รายได้ ภูมิฐานะ ก็ได้ ความคิดเห็นนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การแสดงความคิดเห็นอาจจะทำได้ด้วยคำพูดหรือเขียนก็ได้ (สิทธิพันธ์ ทองใบ, 2551)

วิธีวัดความคิดเห็น

โทมัส (Thomas, 1959 อ้างถึงใน ภาณุวัฒน์ ขาวจำ, 2545, หน้า 4-5) กล่าวว่า การวัดความคิดเห็นโดยทั่วไป ต้องมีส่วนประกอบ 3 อย่างคือ บุคคลที่จะถูกวัด สิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งจะออกมาเป็นระดับสูง-ต่ำ มาก-น้อย วิธีวัดความคิดเห็นโดยมากจะใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบตามแบบสอบถาม ซึ่งการวัดความคิดเห็นมีหลายวิธีแต่ที่แพร่หลายมี 4 วิธี คือ

1. วิธีของเธอร์สโตน เป็นวิธีที่สร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาณแล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิดเห็น หรือทัศนคติไปในทางเดียวกัน และเป็นเสมือนว่าเป็น Scale ที่มีช่วงห่างเท่ากัน
2. วิธีของกัตต์แมน เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวทางเดียวกัน และสามารถจัดอันดับข้อความทัศนคติสูง-ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกันได้จากอันดับต่ำสุดถึงสูงสุดและแสดงถึงการสะสมความคิดเห็น
3. วิธีจำแนกแบบ S-D scale เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยอาศัยคู่คำศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ดี-เลว-ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น
4. วิธีแบบลิเคิท์ เป็นวิธีสร้างมาตรวัดเจตคติที่นิยมแพร่หลาย เพราะเป็นวิธีการสร้างมาตรวัดที่ง่าย และประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ โดยการจัดอันดับความชอบ หรือไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับใจความว่าเป็นปฏิฐาน (Positive) หรือปฏิเสศ (Negative)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐชไม เงินปาน (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. 2548 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง: กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1-10 จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และวิธีการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2. ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. 2548 และ 3. เพื่อให้ทราบแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ 1-10 จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 100 คน โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. คณะกรรมการการเลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในระดับสูง

2. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านบุคลากร คือ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการนับคะแนน เจ้าหน้าที่นับคะแนน เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่รองรับงานสืบสวน และผู้ปฏิบัติงานประจำหน่วยเลือกตั้งมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอในการดำเนินงาน การอำนวยความสะดวกช่วยเหลือและชี้แจงการลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ด้านงบประมาณ คือ เงินงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานเลือกตั้งมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานเลือกตั้งในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายสำหรับการณรงค์ประชาสัมพันธ์ จัดซื้ออุปกรณ์ และค่าตอบแทนสวัสดิการแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง และด้านระบบการจัดการพบว่า มีปัญหาด้านการตรวจสอบการเลือกตั้งขององค์การเอกชนที่ยังขาดความยุติธรรม ชัดเจนในการดำเนินงาน

3. คณะกรรมการการเลือกตั้งได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรเงินงบประมาณในการดำเนินการเลือกตั้งที่มีจำนวนที่เพียงพอ ปรับปรุงแนวทางดำเนินงานในการอนุมัติงบประมาณให้มีความคล่องตัว สะดวก และรวดเร็ว จัดให้มีเครื่องมือสื่อสารที่ใช้สำหรับติดต่อสื่อสาร จัดให้มีคณะกรรมการในการดำเนินการเลือกตั้งในด้านต่าง ๆ ให้จำนวนที่เพียงพอ และจัดให้มีการลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าทางระบบออนไลน์

อรุณ บัวนาเมือง (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาในการจัดการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ครั้งที่ 2 จังหวัดมุกดาหาร การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหา เปรียบเทียบความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการจัดการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมุกดาหาร โดยศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้ง จำนวน 376 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษปรากฏดังนี้

1. ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมุกดาหาร และคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมุกดาหาร เห็นว่ามีปัญหาในการจัดการเลือกตั้งเกี่ยวกับการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผู้ให้ความสนใจเข้ารับการสรรหาน้อย จำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครมากเกินไปทำให้จับผิดยาก ผู้สมัครแสดงบัญชีค่าใช้จ่ายไม่ครบถ้วน มีบุคลากรให้คำปรึกษาน้อยจำนวนไม่เพียงพอ มีการย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านโดยมิชอบ (มาตรา 43) แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติยังไม่จริงจังกับการเอาผิด ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนเรื่องร้องเรียนการเลือกตั้งมีภาระกิจในต้นสังกัดเดิมมากงานล้นมือ มีเรื่องร้องเรียนและสำนวนการสอบสวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดไม่รับเรื่องแต่ส่วนกลางรับเรื่อง การประกาศผลการเลือกตั้ง ข้อเท็จจริงที่ได้รับขัดแย้ง ไม่ตรงกัน การเก็บรักษาบัตรและเอกสารกรณีร้องเรียนเก็บไว้ในที่แตกต่างกัน ประกาศบัญชีรายรับ-รายจ่ายของผู้สมัครมีปัญหาเรื่องเจ้าหน้าที่รับบัญชีมีจำนวนน้อย

2. ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการนับคะแนนเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมุกดาหาร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยสรุปบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ครั้งที่ 2 จังหวัดมุกดาหารมีปัญหาในการจัดการเลือกตั้งโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลรวมถึงการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานต่อไป

มงคล นิลประภาพร (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในเขตการเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในเขตการเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในเขตการเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนในเขตการเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์

ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน t-test และ One-way ANOVA

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านนโยบายพรรคและภาพลักษณ์ของพรรคที่สังกัด รองลงมาด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครและด้านกลยุทธ์ในการหาเสียง โดยในด้านนโยบายพรรคและภาพลักษณ์ของพรรคที่สังกัดประชาชนให้ความสำคัญในเรื่องนโยบายการศึกษา ในด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครประชาชนให้ความสำคัญในเรื่องชื่อเสียงในด้านคุณงามความดีของผู้สมัครและในด้านกลยุทธ์ในการหาเสียงประชาชนให้ความสำคัญเรื่องการหาเสียงโดยมีหัวหน้าพรรค หรือนักการเมืองคนสำคัญ ๆ ของพรรคมาช่วยในการปราศรัย การหาเสียง ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เขตการเลือกตั้งที่ 1 พบว่าประชาชนที่มีอาชีพและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต่างกันมีปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 สำหรับการเปรียบเทียบปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามเพศ อายุ รายได้ การศึกษา อาชีพ ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมูลเหตุจูงใจของการไปเลือกตั้ง พบว่า 1) ประชาชนที่มีเพศ อายุ รายได้ การศึกษาแตกต่างกัน มีปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่แตกต่างกัน 2) ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกต่างกัน 3) ประชาชนที่มีลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันมีปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกต่างกัน และ 4) ประชาชนที่มีมูลเหตุจูงใจของการไปเลือกตั้งแตกต่างกัน มีปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่แตกต่างกัน

วัฒนิกา ศิลปะกุล (2550) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณี การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางโจลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางโจลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้สมัครสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางโจลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ของประชาชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นประชาชนทั่วไปในตำบลบางโจลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 380 คน รวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม

จากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาจากกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปได้ว่า ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลนั้น ผลการศึกษาพบว่า มีเพียงอาชีพเพียงปัจจัยเดียวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ดังกล่าว จำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ประกอบอาชีพที่น่าจะมีเวลาเพียงพอที่ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งในท้องถิ่น และในส่วนของปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารนั้น พบว่า เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากขึ้น จะมีผลทำให้แนวโน้มที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะตัดสินใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสูงขึ้นตามไปด้วยอย่างมีนัยสำคัญ และในประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ในด้านคุณสมบัติของพรรคการเมืองนั้น กลุ่มการเมืองที่มีคณะบริหารที่ดี เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งมากที่สุด ขณะที่ในด้านคุณสมบัติของผู้สมัครนั้น ผู้สมัครที่มีความรู้ความสามารถ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งมากที่สุด และสุดท้ายในด้านคุณสมบัติของหัวหน้าพรรคการเมืองนั้น หัวหน้ากลุ่มการเมืองที่มีความเป็นผู้นำสูงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งมากที่สุด

สถิตย์ ศรีชมชื่น (2550) ได้ศึกษาเรื่องการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลวังชัย เมื่อวันที่ 31 เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และเพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเลือกตั้ง ซึ่งรูปแบบการศึกษานั้น ผู้ศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ การศึกษาเอกสาร โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบ กฎหมาย ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาภาคสนาม ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นจากหลายกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล หัวหน้าคะแนน ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไปจำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบที่มีโครงสร้างและแบบที่ไม่มีโครงสร้าง

ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2547 จากการศึกษาพบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งต่างมีวิธีในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่คล้าย ๆ กัน และมีวิธีการหาเสียงสองวิธีใหญ่ ๆ วิธีแรกคือ การหาเสียงด้วยวิธีการเปิดเผย เป็นการหาเสียงที่ถูกกฎหมาย และผู้สมัครใช้วิธีการหาเสียงแบบเปิดเผยในเชิงการนำเสนอนโยบายต่อประชาชนซึ่งได้แก่การใช้รถแห่

ประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ใบปลิว แผ่นพับ บัตรพก ป้ายโฆษณา ป้ายผ้า แผ่นคัดเอาท์ การเดินพบปะประชาชนโดยวิธีการที่เรียกว่า “การเคาะประตูบ้าน” และการประชาสัมพันธ์ วิธีที่สองคือการหาเสียงโดยวิธีการที่ไม่เปิดเผย เป็นการหาเสียงที่เน้นไปในทางการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบในการเลือกตั้งและส่งผลต่อการเลือกตั้ง ซึ่งมีวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ได้แก่ การใช้ห้วคะแนน การโจมตี หรือใส่ร้าย การข่มขู่ผู้สมัครฝ่ายตรงข้าม การกักตัวห้วคะแนน หรือการใช้ฐานคะแนนเสียงด้วยการให้ความช่วยเหลือ หรือการสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์

2. ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เข้ามาเกี่ยวข้องในการเลือกตั้ง ซึ่งเกิดจากกลุ่มคนผู้มีอำนาจบารมี หรือเป็นคนมีชื่อเสียงเป็นที่นับถือของคนในสังคม ผู้นำ นักธุรกิจ พ่อค้า นักการเมืองระดับท้องถิ่น นักการเมืองระดับจังหวัดและระดับชาติ โดยบุคคลกลุ่มดังกล่าวจะชักจูงหรือนำเสนอให้ผู้ที่ยึดมั่นถือมั่นตลอดทั้งประชาชนโดยทั่วไปให้มาสนับสนุนผู้สมัครในกลุ่มที่ตนให้การสนับสนุน จนเป็นเหตุให้การลงคะแนนเสียงของประชาชนทำไปเพื่อตอบแทนบุญคุณผู้อุปถัมภ์ หรือการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้ง ๆ ที่คุณสมบัติหรือนโยบายของผู้สมัครอาจไม่ตรงกับอุดมคติของผู้ลงคะแนน แต่ที่นำไปเพื่อแสดงให้ผู้ให้การอุปถัมภ์หรือผู้มีพระคุณได้เห็นความจงรักภักดีของตน เพื่อที่ตนจะได้รับผลตอบแทนในอนาคตข้างหน้า ซึ่งผู้สมัครคนใดมีเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่กว้างขวางมั่นคง ผู้สมัครคนนั้นจะมีความได้เปรียบและส่งผลต่อการชนะการเลือกตั้งในที่สุด

3. ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติยังคงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกตั้ง ถ้าผู้สมัครคนใดที่มีกลุ่มเครือญาติมากจะมีความได้เปรียบในการเลือกตั้ง การหาเสียงจะทำได้ง่ายขึ้น

โดยสรุป การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลวังชัยเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2547 ถึงแม้ว่าจะยังมีข้อบกพร่อง ตลอดทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเลือกตั้งอยู่บ้าง และยังมีความสัมพันธ์แบบเดิม ๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย แต่ถ้ามองในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการเลือกตั้งที่ค่อนข้างบริสุทธิ์ยุติธรรมมากกว่าการเลือกตั้งท้องถิ่นที่เคยเกิดขึ้นในเทศบาลตำบลวังชัย ซึ่งถือได้ว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีในอนาคตข้างหน้าของการเลือกตั้ง ซึ่งมีแนวโน้มจะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

กานต์วี บุญญาบุษสิรินทร์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความเข้าใจของประชาชนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใหม่ พ.ศ. 2550 การศึกษาค้นคว้าวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 23 ธันวาคม 2550 ของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) เพื่อวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมความสนใจรับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของประชาชนว่า มีผลต่อความเข้าใจ

ในการเมืองและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจำนวน 450 ตัวอย่าง โดยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวกจากประชาชนใน 9 ตำบล ของอำเภอเมืองจังหวัด เชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าไคสแควร์

ผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและการเลือกตั้งแบบใหม่ในระดับสูง (8-10 คะแนน) คือ 182 คน จาก 450 คน คิดเป็น 40.44 % ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง (4-7 คะแนน) มี 140 คน คิดเป็น 31.11 % ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำ (0-3 คะแนน) มี 128 คน คิดเป็น 28.44 %

การทดสอบสมมติฐาน พบว่า 1) ความถี่ของการติดตามข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับสมมติฐาน 2) ระยะเวลาของการติดตามข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจต่อการเมือง และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับสมมติฐาน 3) ประเภทสื่อไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจต่อการเมือง และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใหม่ จึงปฏิเสธสมมติฐาน และ 4) ช่วงเวลาในการรับข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใหม่ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ณรงค์ศักดิ์ ชัยณรงค์โสภณ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สภาองค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาไหล อำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สภา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาไหล อำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาไหล อำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวนทั้งสิ้น 400 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็น แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่าผู้ที่ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.00 อายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.50 ส่วนใหญ่มี สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 29.75 มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 36.00 โดยประชาชนทั้งหมดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 31.25 และประชาชน ส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.75 ความคิดเห็นที่มีต่อการตัดสินใจ

เลือกตั้งสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ความคิดเห็นด้านความสามารถส่วนตัว มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในระดับมาก โดยรองลงมาด้านการมีอำนาจอื่นหนุนหลังมีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก ด้านการมีตำแหน่งหรือเคยมีตำแหน่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในระดับมาก ด้านลักษณะส่วนตัวมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งระดับมาก ด้านฐานะทางการเงินมีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในระดับมาก ด้านการให้รางวัลมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งในระดับปานกลาง และด้านพรรคพวก เพื่อนพ้อง ญาติมิตรมาก มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

วรพงษ์ วรสูตร (2551) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างความเชื่อมั่นทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2550 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการและเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการสร้างความเชื่อมั่นของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 22 คน

ผลการศึกษาพบว่า วิธีการและเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะใช้วิธีการหาเสียง โดยการเดินพบประชาชนตามบ้านเรือน ร้านค้า ตลาด สถานประกอบการ การจัดเวทีปราศรัย แจกแผ่นพับ เอกสารแนะนำตัว ส่งจดหมายถึงบ้าน แนะนำตัวผ่านสถานีวิทยุชุมชน ร่วมงานกิจกรรมสังคมกับประชาชน โทรศัพท์แนะนำตัว ส่งจดหมายถึงบ้านประชาชน และเผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต จะเห็นได้ว่าวิธีการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่จะนิยมที่จะหาเสียงด้วยวิธีดังกล่าวเพราะ เป็นวิธีการที่ง่าย เข้าถึงประชาชนได้ ทุกกลุ่ม อีกทั้งสามารถรับรู้ความคิดเห็น ท่าทีของประชาชนต่อการหาเสียง และทำให้ประชาชนได้เห็นตัวตนที่แท้จริงของผู้สมัคร นอกจากนี้ยังมีวิธีการหาเสียงโดยการใช้ห้วคะแนน โดยห้วคะแนนส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เป็นที่รู้จัก และยอมรับของประชาชน ซึ่งห้วคะแนนเป็นผู้วางฐานเสียงให้ผู้สมัคร ๆ ถ้าผู้สมัคร ๆ คนไหนมีห้วคะแนนเป็นที่รู้จักของประชาชน ย่อมทำให้ผู้สมัคร ๆ คนนั้นได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนมากขึ้นเช่นกัน ขณะเดียวกันปัจจัยด้านเงินสนับสนุนจากพรรค เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ถ้าพรรคไหนมีเงินสนับสนุนมากย่อมทำให้สามารถดำเนินการในการหาเสียงด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

สัมฤทธิ์ผลของการสร้างความเชื่อมั่นของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พรรคพลังประชาชนได้รับการยอมรับจากประชาชน

ทั้ง 3 ที่นั่ง คือ อันดับที่ 1 นางสาวชินนิชา วงศ์สวัสดิ์ อันดับที่ 2 นายสุรพงษ์ โดวิจักขณ์ชัยกุล และ อันดับที่ 3 นายกฤษดาภรณ์ เสียมภักดี ปัจจัยที่ทำให้พรรคพลังประชาชนได้รับการยอมรับจากประชาชนชาวเชียงใหม่ เพราะ มีการรณรงค์หาเสียงที่ต่อเนื่อง มีหวัคะแนนเดิมที่คอยให้ความช่วยเหลืออยู่ รวมทั้งมีฐานความนิยมชมชอบของประชาชนส่วนหนึ่งจากพรรคไทยรักไทยเดิม และมีเงินทุนสนับสนุนจำนวนมาก จึงมีผลให้พรรคพลังประชาชนสามารถดำเนินการในการหาเสียงได้หลากหลายรูปแบบ

สิทธิพันธ์ ทองใบ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณสมบัติสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณสมบัติสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อคุณสมบัติสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนของเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีจำนวนทั้งหมด 7 หมู่บ้าน โดยมีประชากรที่มีสิทธิออกเสียงทั้งหมดจำนวน 6,070 คน โดยแบ่งตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากร ซึ่งได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน t-test และ One-way ANOVA

ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณสมบัติสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มากเป็นลำดับแรกคือ ด้านคุณสมบัติของผู้บริหารท้องถิ่น รองลงมาคือ ด้านคุณสมบัติของกลุ่มการเมืองท้องถิ่น

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง ของระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณสมบัติสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศและระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณสมบัติสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ประวิทย์ สาทพันธุ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลในการ ไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น และการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นของประชาชน

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จากตัวอย่าง 400 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26-35 ปี ประกอบอาชีพรับราชการ สถานภาพโสด มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ระดับรายได้ต่ำกว่า 10,000-20,000 บาท

2. ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามในจังหวัดชลบุรี มีการไปใช้สิทธิทุกครั้ง และการที่ประชาชนไปเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั้น เนื่องจากมีกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งให้ไปใช้สิทธิ แต่ไม่ได้ไปใช้สิทธิเพื่อโอกาสในภายภาคหน้าเพื่อเข้าลงสมัครรับสมัครในท้องถิ่น

3. ความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดชลบุรีในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีลำดับความสำคัญดังนี้ ความคิดเห็นของประชาชนด้านต้นทุนการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านความตั้งใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านนโยบายการบริหารงานของผู้ลงสมัครที่มีส่วนต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ความคิดเห็นของประชาชนด้านเกี่ยวกับผู้ลงสมัคร ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และความคิดเห็นของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีความสำคัญน้อยที่สุด

อำนาจ แยมศิริ (2553) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ของประชาชนอำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนอำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย ต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่อำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย จำนวน 395 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน One-way ANOVA และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ของประชาชนอำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระดับดีมาก รองลงมาอยู่ในระดับดี โดยมีผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจต่ำกว่าเกณฑ์อยู่เป็นส่วนน้อย

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ของประชาชนอำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย พบว่า อายุ และระดับการศึกษา ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีความรู้ความเข้าใจ ๓ ไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า รัฐบาล และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างสม่ำเสมอ ให้ประชาชนได้รับรู้อย่างทั่วถึงทุกกลุ่มผ่านสื่อทุกประเภท โดยเน้นสื่อที่ประชาชนมีการรับรู้และเข้าใจมากที่สุด รวมทั้งควรมีการรณรงค์ให้ภาคเอกชน หรือจัดให้มีอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง